

OBITELJSKI VEČERI.

DRAGOTIN PŘIBIL.

Ovi šolski in učni red od 29. septembra 1905 št. 13.200 uvaja marsikatero novost v našo ljudsko šolo. V § 120. se govori o obiteljskih večerih, in ta zadeva je torej postala hkratu za nas aktualna. Omenjeni paragraf se glasi: «Učitelji so dolžni z vso vnemo posredovati med šolo in domom; to zahteva napredek pouka, izboljšanje šolskega obiska, zlasti pa izboljšanje vzgoje. Za razgovor o dotičnih vprašanjih se morejo uvesti z dovoljenjem okrajne šolske oblasti večerni sestanki učiteljev in roditeljev.» — Ta naredba odgovarja zahtevi časa. Kar se je preje samo želelo, kar so uvela samo učiteljstva največjih mest, to bomo torej kmalu imeli v vsaki vasi: učitelji se bodo skupno z roditelji posvetovali v posebnih sestankih o upravi najdražjega imetja, najlepšega zaklada našega naroda, o vzgoji naše nade, našega jamstva za boljšo in srečnejšo bodočnost, mladine.

Mislím, da je skrajni čas, da se poučimo, kaj so obiteljski večeri, kakšen namen imajo, kako bi jih bilo treba urediti in uprizarjati, kolika je njih korist, sploh da razmotrivamo o vseh vprašanjih, ki se tičejo tega novega pojava v našem pedagoškem delokrogu. Proučil sem tozadevno literaturo. Kar sem sprejel iz teh razprav, kar se mi je vsililo pri tem delu, torej tuje in lastne misli o predmetu, to bom po svojih skromnih močeh podal v naslednjih vrstah. Moja razprava ne zahteva, da bi se nazirala kot dovršeno delo; jaz sam jo smatram le kot poskus. Snov je še nova, izkustva je doslej še malo o obiteljskih večerih, zato se o tem predmetu še ne more izreči neovrgljiva sodba. Če moj poskus povzroči, da se delavni, za stan vneti tovariši začno zanimati za predmet in ga poskušajo po lastnih močeh izpopolniti, če se mi posreči, da pripravim tovariše, kateri morebiti o obiteljskih večerih še niso ničesar čitali, na nalogo, katero jim daje gorinavedeni paragraf, potem sem svoj namen dosegel in moj trud je poplačan.

«Obiteljski večeri» so nastali v najnovejšem času, ko se je začela živeti čutiti potreba stika med šolo in domom. Da torej namen obiteljskih večerov popolnoma shvatamo, moramo pojasniti njih temelj, moramo proučiti vzroke, zakaj se je ta institucija sploh pojavila. Govorili bomo torej v razpravi najprej o potrebi stikov med šolo in domom, potem bomo govorili o načinih, kako bi se lahko negovali in kako so se hoteli osigurati stiki med šolo in domom, končno pa bomo govorili kolikor mogoče natančno o obiteljskih večerih samih.

I. Potreba stikov med šolo in domom.

Na prvi pogled se bode marsikateremu dozdevalo, da je škoda pisati o tej zadevi, da se ta potreba sama obsebi razume. Toda če natančneje premislimo stvar, vidimo, da je s to zadevo tako kakor z drugimi idejami, ki se «same obsebi razumejo». Malokdo premisli to, in zato se malokomu tudi pokaže vrednost stikov med šolo in domom. To bode menda tudi razlog, da se dandanes stik med šolo in domom tako podcenjuje, tako malo ovažuje.

Današnje stanje v tej zadevi je še vedno nad vse žalostno. Dandanes si še vedno stojita šola in občinstvo v sovražnih taborih nasproti. Šola je našemu kmetu največje zlo. Ona mu jemlje otroke, ki bi jih lahko uporabljal za delo na polju, za pašo, ona mu jemlje denar, ker mora plačati globe za zamude, ker mora plačati za šolske stavbe. Seveda se ves srd njegov zlije nad učiteljem. Doma psuje čezenj, v javnih lokalih psuje čezenj, in otrok bi naj imel toliko razuma, da spoštuje potem še avtoriteto učiteljevo. Tako ni samo na Kranjskem, kjer celo «inteligenca» ščuje narod zoper učitelja, tako je po vsej slovenski zemlji, tako je po vsej Avstriji.

Takšno stanje je neznosno. A kdo je to stanje zakrivil? Nihče in vsi, kakor se pač vzame. Nihče, ker so se te razmere med šolo in domom razvile iz sebičnosti prizadetih strank, vsi, ker se doslej ni nič storilo, da se takšnim odnošajem razruje temelj. Le v vzajemnem občevanju, le tedaj, če se večkrat najdemo v stvarnem razgovoru, moremo svojim nameram odznačiti skupni smoter. Treba je stikov, potem se vrše pogajanja in končno se pomirimo.

A teh stikov doslej ni bilo. Roditelji teh stikov niso iskali. Koliko je roditeljev, katerim so otroci samo skrb in briga, ki se nič ne zanimajo za vzgojo otrok ter jih prepuščajo solncu in vetru in dežju, luči in temi, kakor pač usoda nanese, naj se razvijajo, kakor se stebelce razvija na senožeti, kakor se razvija drevesce v gozdu. Takšni roditelji gotovo ne prihajajo v šolo, da bi popraševali po svojem sinu, po podpori svojih starih dni. Najvišji sloji učitelja podcenjujejo. Kako bi jim padlo na um, vprašati za svet obskurnega moža, ki ima jedva toliko sredstev, da se preživi? Takšni

ljudje prepuščajo vzgojo otrok rajši pestunjam in deklam. Najnižji krogi so vsled siromaštva sovražni vsemu, kar nosi le količkaj boljšo suktnjo. Učitelj ne ve nič, kako težko se dete prehrani, kaj bode torej vedel o vzgoji. In kdo izmed teh bednih prebivalcev predmestij misli sploh na vzgojo svojih otrok? Najbolj prijazni so šoli meščanski sloji, nižji uradniki, veleposestniki. Ti ljudje občutijo vse svoje življenje nedostatek nabražbe. Svojim otrokom želijo pripraviti boljšo bodočnost, zato se zanimajo za njih vzgojo. A v tem delu so samouki, in stikov s šolo ne iščejo navzlic svoji prijaznosti do šole in učitelja.

Učitelji tudi niso iskali doslej stikov z obitelji. Potreba stikov se je podcenjevala in se podcenjuje od naše strani. Bali smo se, da nam roditelji, ki so šoli sovražni, vračajo dobro s hudim, bali smo se, da šoli prijazni starši ne bi podtikali našemu posetu slabih nakan, sebičnih namer. Če pa so roditelji prihajali k nam, smo bili nevoljni, da nas hodijo nadlegovat, da nas nadzorujejo v našem delu. Bog ne daj, da bi oče prisostvoval pouku; to je proti šolskemu zakonu, to bi bilo proti naši čudi, ker smo ljubosumni na našo avtoriteto, ker se smatramo nezmotljivim in ker sovražimo vsako faktno ali dozdevno nadzorstvo. In tako se ni ničesar storilo za negovanje stikov med šolo in domom. Ostalo je staro sovraštvo, ostali smo si tuji, roditelji in mi, in med obema strankama je stalo dete in ni vedelo, kam se naj obrne, kateri stranki naj zaupa, kateremu delu naj plačuje danj ljubezni in privrženosti, udanosti. Kdo več izgubi pri takšnem razmerju, to preiskovati ni pametno, ko vendar vemo, da večja ali manjša mera ne more potolažiti prizadetih.

Potreba stikov med šolo in domom bi se dala zaključiti popolnoma že iz teh uvaževanj. A pojdemo še korak dalje in si jo predočimo kolikor mogoče natanko. Saj le to cenimo, čigar vrednost spoznamo do kraja; v nebrušenem stanju se še diamant ne loči od navadnega kamna.

Kaj bi pač dejal svet, ko bi dva graditelja sprejela stavbo in delala po raznih načrtih. Kakšno poslopje bi nastalo? V enotnem slogu bi se naj dvigalo, a ta slog se preje ni določil. Kar eden gradi, drugemu ne ugaja; vzajemno si podirata zgrajena temelje, zgrajena pročelja, in do stropa ne pride nikoli. Kakšna zgradba bode to, kdo se je bode veselil, komu bode koristila?

In učitelj in starši gradita na istem polju, po raznih načrtih; kar eden stavi, drugi podira. Kakšen bode plod tega dela, kakšen značaj se bode vzgojil v tako brezuspešnem delu? Kdo bode imel največjo škodo od tega?

Ne, ne, tako ne pojde. Samo v složnem delu leži jamstvo za uspeh. Učitelj in oče vzgajata dete. Šola je slabější del. Dom ima mnogo več vzgojnih sredstev kakor ona; šole glavno sredstvo vzgoje je in ostane pouk. Nikdar ne more postati učenec npravno-nabožni značaj, če ovira dom učiteljevo delo, če vničuje dom učiteljevo avto-

riteto. V šoli je otrok le par ur na dan. Kaj vse vidi in sliši doma, kako se bi moglo vse to vjemati s šolskimi nauki! Kako bi se mogli pokazati v nasprotujočih se tokih isti smotri, kako bi se mogla vzgojiti v učencu resna volja. Dete niha od enega tečaja k drugemu, nikdar ne ve, komu naj sledi, vse odločuje slepi slučaj, ki učenca reši ali pogubi.

Če hočemo vzgajati isti predmet, moramo vzgajati skupno, po istih načelih, po istem sistemu, z istimi sredstvi, z istimi cilji. In ti cilji se morajo določati takoj početkoma, potem ne bode v nemar hodila niti ena beseda, ne bode zaman niti en migljaj. Nikjer potreba skupnega dela ni tako markantno označena kakor v vzgoji. Treba je torej posvetovanj, treba je stikov, da se izberejo i cilji i sredstva, da se vede otrok samo po eni poti, doma in v šoli.

Korist stikov med šolo in domom je velikanska. Vse prizadete stranke so je deležne: starši, učitelji, učenci in šola.

Naši roditelji so v vzgoji samouki. Nikdar se niso učili pedagogike, nikdar čitali vzgojeslovnih knjig. Dvajsetletno dekle, malo starejši mladenci sta bila iztrgana iz zabav, iz brezskrbnosti, dete se jima je porodilo. Za nalogo roditeljev, za važno vlogo vzgojiteljev nimata ne priprave, ne volje, se pripravljati. Kako velepomemben je vendar trenutek, ko postane človek oče, mati. Koliko odgovornosti, koliko brig! Kdo odpre mladi ple-salki, ki je še željna zabave, oči, da spregleda in spozna vso težo svojega novega dela, vso odgovornost za svoj plod pred Bogom in svetom? — Vzgaja se po slučaju, brez sistema, brez ciljev. Kako dobro bi bilo, da učitelj pouči mlade starše o vzgoji, o smotrih in sredstvih vzgoje. To se lahko zgodi v medsebojnih stikih. Starši bi vedeli, kaj početi z otroki, zanimanje za dobro vzgojo bi v njih raslo od dne do dne. Spoznali bi učitelja, začeli ceniti njegovo delo, spoznali dušo otrok in se naučili v svojih otrokih več videti kakor neprijeten plod prijetne ljubezni. Spoznali bi, kakšna blagodat je šola, sodba o šoli bi postala v narodu čisto druga.

Učitelji najdejo v stikih s starši tudi svojo korist. Tu moramo zopet vpoštevati potrebo individualne vzgoje. Učitelj mora učenca dobro poznati. A samo v šoli ga ne bode proučil popolnoma. Treba ga je poiskati tamkaj, kjer ne vpliva učiteljeva prisotnost, učiteljeva avtoriteta nanj. Na igrališču, med tovariši ga moramo opazovati, opazovati ga moramo tamkaj, kjer po ure sedi v kotu domače sobe in se igra ali sam, ali s svojimi sestricami in bratci. Poslušati je treba, kako govori s tovariši, z brati, z družino, s starši. Še več; treba je beležiti obiteljske razmere, pogledati si drevo, ki je rodilo sad. Treba je proučavati podnebje, treba je proučavati okolščine, v katerih je učenec vzrastel, treba je pomisliti na atavizem in druge činjenice, katerih tu ne bomo naštevati. Za vsa ta proučavanja zbira učitelj potrebni material v stiku z roditelji. In posledica temu bode edino osrečujoča in edino prava vzgoja: na razume-

vanju vseh faktorjev temeljujoča individualna vzgoja. Tako si osiguramo pravilnost svojemu delu. A še več: poučili bomo starše, da morajo postopati z otrokom tako kakor sami v šoli postopamo. Vzgoja bode postala edinstvena, in le tako bode nje uspeh osiguran. Nihče nam ne bode več rušil tega, kar v potu obraza zgradimo. Podpirali nas bodo v delu oni, ki morajo prevzeti večji del vzgoje, domačo vzgojo. — Naš ugled bode kakor feniks vstal iz dosedanjih ruševin. Starši, narod nas bode razumel in cenil, društvo bode moralo spoznati idealno vrednost našega stanu, vrednost, ki nas povzdiguje nad vse stanove celega sveta. Naše materialno stanje se bode zboljšalo, ker človeško društvo ne bode več mnenja, da so kazenski organi na tem svetu več vredni nego vzgojevalni organi. — Naši učenci bodo postali naši prijatelji, naši bodo, naši, v pravem pomenu besede. Ne bodo več nihali med dvema sovražnima si tečajima: složnim delavcem bodo poklanjali isto toplo čustvo, isto ljubezen, isto vdanost. Naša avtoriteta bode v njih očeh neskažena, ublažena.

In učenec bode pač najsrečnejši, ko se bodeta dom in šola sporazumela za složno delovanje. On je produkt naših činov, on je predmet naših stremljenj. Njegova vrednost se bode ravnala po vrednosti vzgoje. Postal bode značaj, ker bode vse nanj vplivalo v istem smislu. Po eni poti ga bomo vodili, vsi, ki smo poklicani v to, in konec te poti bode popolna sreča.

Naša šola, institucija, ki se danes še tako sovraži, ki je trn v očesu mračnih neprijateljev narodne omike, narodne sreče, ki je največje svetovno zlo našemu priprostemu možu, naša šola bode dobila drugo lice pred svetom, ker se bode gledala z drugimi čustvi. Prijatelji njeni se bodo množili, in ti prijatelji ji bodo olajšali razvoj k popolnosti.

Nemara si obetam preveč od stikov med šolo in domom. Optimizem moj naj nikogar ne straši. Učitelji moramo gojiti ideale, moramo biti optimisti, kajti sedanost naša je pretemna. Če ne verujemo v končno zmago, potem — čemu vse naše trpljenje? — Za svojo osebo gojim trdno nado, da bode sreča našega stanu dovršena, ko izginejo neprijatelji šole. In doslej sem videl v svetu, da neprijatelje spremeni v prijatelje edino delo, katero nas povzdiguje v očeh sovražnikov, in dobra beseda. Za kaj bi si ne obetali zaželjenega uspeha od novega sredstva?

A moje mnenje je preslabo, da bi vsakogar prepričalo. Podprej naj torej to mnenje s trditvijo, da so pedagogi vseh časov želeli in zahtevali stik šole in doma. Ne bodem prinašal nebroj dokazov za to trditev, le dva tri izreke hočem tu zabeležiti, izreke tehtnih mojstrov vzgojeslovja. Diesterweg reče o predmetu: «Die natürlichste Verbindung, welche die Schule eingehen kann, ist die mit den Familien.» Lorenz Kellner reče v svojih Aforizmih: «Der Lehrer bleibt der beste, welcher von der Überzeugung durchdrungen ist, daß das Haus mit der Schule in Harmonie gebracht, und daß dahin gewirkt werden müsse, auch die elterliche Er-

ziehung für den Dienst der Schule zu gewinnen. Je mehr das Interesse der Eltern für die Schule steigt, je mehr deren Wünsche und Absichten mit denen des wackeren Lehrers übereinstimmen, je mehr sie überhaupt den Segen einer guten Erziehung begreifen, desto sicherer wird die Aussaat der Schule auf gutes Erdreich fallen und dreißig, ja hundertfältige Frucht bringen.» Dr. K. A. Schmid piše: «Haus und Schule müssen zur Förderung des gemeinsamen Werkes einen Bund miteinander eingehen, in welchem die Grenzen beider Gebiete abgesteckt und die Pflichten und Rechte beider Teile verzeichnet sind.» — Učitelj Berninger je rekel v Norimbergu na shodu higijenikov: «Es ist von Herzen zu begrüßen, daß in neuerer Zeit nicht nur in Lehrerkreisen und auf Seiten der Eltern, sondern auch von unserer Schulbehörde auf den hohen Wert hingewiesen wird, welcher dem Zusammenarbeiten des Hauses und der Schule zuzuerkennen ist.» — In s tem naj bodo razmotrivanja o potrebi stikov med šolo in domom končana.

Sedaj smo dolžni ugibati, kako bi se dali uresničiti stiki med domom in šolo, in navajati poskuse, kateri so se proizvajali na pedagoškem polju v tem oziru. Prihajamo torej k drugemu poglavju. (Dalje prih.)

O BISTVU, POMENU IN VAŽNOSTI KERNOVEGA DOLOČNEGA GLAGOLA. — O GLAGOLU «BITI» KOT PREDIKAT IN O POVEDJU.

POROČA MATIJA HERIC.

Die Einheit und das Wesen des Satzes im finiten Verbum zu suchen, in diesem die lebendige Kraft des Satzes zu weisen, scheint mir allerdings der einzige Weg, über die nichts sagenden oder irrümlichen Satzdefinitionen hinwegzukommen. Die Geschlossenheit und Selbstgenugsamkeit des Satzes gegenüber anderen Vorstellungsverbindungen in Vereinigung mit der Bewegung des Gedankens von einer Vorstellung zur anderen läßt sich allein im Verbum finitum nachweisen und begreifen. Was den grundlegenden Gedanken der Arbeiten Kerns betrifft, kann ich ihm also lediglich beistimmen, und alle Konsequenzen seiner Satzlehre können nach meinem Urteil akzeptiert werden.»

«Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft.» Band XVI., str. 462.

C. Th. Michaelis.

Veziličarji, pojditе rakom, žvižgat!

Naši krasni materinščini, par excellence jeziku glagolov, hočete po kopuli ugonobiti moč, ki jo izraža v povedni obliki glagolovi, znižajoči naš flektujoči jezik do osamujočega!

Pisatelj.

Navedena jedrnata ocena slovečega germanista in kritika C. Th. Michaelisa dovolj jasno priča o resničnosti, glagolske teorije Kernove.

Ker je g. dr. Tominšek v svojem odgovoru napram obrani g. drja. Bezjaka, zagovarjajočega verbalsko teorijo Kernovo, poskušal dokazati svoje stališče, zanikajoč glagol «biti» v določni obliki kot predikat, zato si dovoljujem i jaz v obrano te teorije izpregovoriti svoje mnenje, pretresujoč pisateljeve trditve glede na njih resnico in neresnico, da se stvar kolikor mogoče vsestranski razjasni.

V to svrhu ne bode odveč, da v prvi vrsti pokažem, ker še tega, kolikor je meni znano, dosehdob ni storil nihče, na katere temelje se opirajo Kernovi nazoru o določnem glagolu, v drugi vrsti določim smoter, ki je vodil bistroumnega slovničarja, preiskujočega bistvo te slovniške kategorije, označim posledice za pojem glagola «biti», ki ima pač vse bistvene znake glagolove ter v to svrhu cenjene čitatelje opozorim na jezikovne pojave, ki so se tekom stoletij vrševali na določnem glagolu.

Glede na določni glagol so v prvi vrsti mogoči trije nazoru:

1. Osebk v njem šestokrat ni;
2. osebek je v njem razun v 3. osebi, ako ni zraven posebne ga določujoče besede;
3. osebek je bistven del njegov, če je ali ni na njem izražen s posebno končnico.

Slovničarji, negujoči prva dva nazora, govore o brezosebkovih stavkih, morejo osebek in povedek, zlasti prvega le nazirati kot važna stavkova člena, ker določnemu glagolu odrekajo bistvena življa: glagolovo osebo in glagolovo vsebino in na njej tičečo subsistenco (osebek), ki na njo kaže glagolova oseba. Kern zagovarja zadnji nazor z možato doslednostjo. Njemu in njegovim pristašem sta povedek in osebek bistvena dela stavkova, brezosebkovih stavkov ne poznajo, in to po vsej pravici.

Upravičen nazor o določnem glagolu slovečega jezikoslovca se opira na pojem pregibajočega jezika in na pojem dopovedi same.

Pregibajoči jezik, najpopolnejši izmed jezikov, združuje v celoto, česar nikoli ne ločijo priroda, pojavi in dogodki našega vnanjega in notranjega sveta. Dveh subsistenc v flektovanem jeziku ne moremo spojiti v enotno celoto, pač pa bitje (Sein) in kakovost bitja, t. j. stanje in na njih tičečo subsistenco.

Vsak pojav ima svoj razlog, svoj vzrok, ki ga učini, vsako bitje, vsako stanje sloni na neki subsistenci. Sijati, goret, bliskati se, grmeti, živeti, rasti itd. so učinki, ki se jih ne moremo misliti brez vzroka, so stanja, ki jim ne moremo odrekati podlogov (subsistenc). Oba življa se združita v prirodi in v naši duši in nje silah v enoto, in prav ta življa sta tudi neločljivo spojena v določnem glagolu.

Ali nam je moči misliti brez vzrokov, brez subsistenc veselje in žalost, iznenadenje, ugodnost, stisko, tolažbo, upanje, mirnost, zadovoljnost in mnogo drugih notranjih stanj, ki se zrcalijo na našem obrazu, in se čestokrat značilno izražajo v kretanju posameznih zemljanov?

Ni li očitvidna dika flektiranega jezika, da ta neprecenljivi dar v našem notranjem svetu, v našem duhu v celoto spojene elemente v določnem glagolu zopet združi v neločljivo celoto? Ni li na ta način tvorjena harmonična zveza med dogodki vnanjega sveta in njiju jezikovnim izrazom, če takšno velepomembno družitev bitja in stanja ž njiju subsistenco tudi izražamo v določnem glagolu?

Uvedši določni glagol v stavkoslovje je Kern stvoril jezikovno enoto, ki iz nje izhajajoč sila lahko spoznamo vsa določila glagolove vsebine in glagolove osebe, nedvomno velik zaslužek vrlega slovničarja. Kdo more oporekati dejstvu, da niso tudi strokovnjaki na drugih znanstvenih poljih, n. pr. v matematiki, fiziki, filozofiji, logiki itd. poiskali takšnih enot, izvajajoči iz njih razne zakone ter se opirajoč na nje, če so hoteli dokazati resnico ali neresnico kakovega problema? Predaleč v posameznosti bi zabredel, če bi podana dejstva hotel razjasniti na vzgledih. V to svrhu opozorim samo na aksiome v matematiki, na formulo v optiki, ki iz nje moremo matematiško izviti vse optične zakone, prav tako na Aristoteljeve in po Kantu preosnovane kategorije v logiki.

V nemščini, kar pa še v večji meri velja za slovenščino, ki je per excellentiam jezik glagolov, je Kern po določnem glagolu izčaral krasno soglasje med pojavi v prirodi in njih jezikovnim izrazom, iz temeljitih razlogov sklepajoč: Kakor se elementi pojav in vzrok, bitje ozir. stanje in stvar vedno združujejo v prirodi, v našem vnanjem in notranjem svetu, prav tako se v jezikovni obliki življa bitje ozir. stanje in subsistenca v določnem glagolu spojita v neločljivo enoto. Kerna je vodil znamenit, veličinast smoter, v stavkoslovju uvesti to jezikovno enoto, ki iz nje izhajajoč prav lahko dobimo določila glagolove osebe in glagolove vsebine z doslednostjo, ki je še dosehdob ni dosegel nobeden slovničar.

Pred Kernom so slovničarji v stavkoslovju pogrešali takšne enote; tavalili so čestokrat semtertje, iskajoč v stavku pravi osebek, tvarjajoč poleg slovniškega še logiški osebek, ki so ga zamenjajoči jezikovno obliko z vsebino misli, slovnicu z logiko motljivo sprejeli v skladnjo.

Po tvorjeni slovniški enoti pa ni treba več časa tratiti z brezosebkovimi stavki, ker glagolova oseba, nanašajoča se na subsistenco že predočuje osebek, če tudi subsistenca ni izražena s posebno besedo (osebko besedo.)

Slovničarji, negujoči prva začetka navedena nazora o določnem glagolu ne morejo doseči takšne enote, ker kršijo pregibajočemu jeziku moč, veljavo in prednost napram na nižji stopnji, stoječim jezikom, odrekajoči

jeziku bistven znak, da sta v določnem glagolu neločljivo spojena znana dva življa. Če so se v jeziku čestokrat zbrusila osebila določnih glagolovih oblik, ne smemo mi slovničarji tega dejstva uporabiti v to, da zatajimo tudi živelj, ki smo ga spoznali v neizbrušenih oblikah, ker tako postopaje škodujemo jeziku. V drugi vrsti se opira Kernov nazor, da sta združena v določnem glagolu dva življa, na pojem dopovedi same. Ta nazor je zelo star. Že Aristotel je naglašal neovrgljivo resnico, da se po dopovedi združite najmanj dve predstavi. Ta veleum je namreč stvoril 6 majhnih spisov, ki so se pod imenom «Organon» združili v celoto. Eden izmed njih po imenu «Topikê», ki njega pristnost sicer nekateri zanikajo, govori o sodu in stavku. Tu je izrazil nepobitno misel, da nekaj povedamo, ako dve predstavi ali dva pojma združimo, kar je po našem pretresovanju Kern prav točno dokazal v določnem glagolu.

Po poedinjenju glagolove vsebine in glagolove osebe, označenem z določno glagolovo obliko, se golo zaznamovanje bitja ozir. stanja prerodi v dopoved, ki se v njej zraven bitja ozir. stanja pridruži še subsistenca, osebek, da tvorita oba skupaj neločljivo celoto, znamenito jezikovno enoto.

Prav točen, jasen dokaz, da sta v določnem glagolu značilna življa spojena v velevažno jezikovno enoto je tudi dejstvo, da 1. določnega glagola ne moremo nikoli zamenjati z drugim govornim razpolom; da ga 2. nikoli ne moremo izpremeniti v zavisnik, kakor druge stavkove člene, ker ni stavkov člen v tem smislu, kakor drugi, marveč sam že stavek «in nuce», stavek v najenovitejši obliki; iz česar neposredno sledi, da nimamo dopovedkovih zavisnikov, marveč samo zavisnike povedkovih določil: predmetov, prislovil in povedij.

Iz kratko načrtanih potez uvidi pazni čitatelj, koliko važnosti je označena jezikovna enota v določitev stavkovih členov odvisnih od glagolove osebe in glagolove vsebine; še več: slovniška enota tvori neobhodno potrebni, bistveni del vsakega stavka; zato se mora kot bistven znak sprejeti v opredelbo ali definicijo stavka.

* * *

Po teh črticah, v bistvu določnega glagola vabim potrpljive čitatelje tret trde slovniške orehe, z menoj vred od našega stališča preiskušajoč trditve g. drja. Tomiška glede na njih veljavnost.

V 1. številki Popotnika na str. 13, trdi g. pisatelj, «da se pomožnik «biti» v nobenem indoevropskem jeziku ne da staviti v eno vrsto s popolnimi glagoli; — — — to stoji in to bo stalo in zato se mu v navedenih stavkih ne sme dati veljava, kakor pristojna popolnim glagolom.»

Da ta glagol v določni obliki znači posebno vrsto med glagoli, to priznavamo tudi mi, a pristavimo, da ima, kadar se gre dokazati resnično

eksistenco kakega dejstva prav isto veljavo, kakor ga imajo drugi glagoli, saj tvori v povedji celo sam glavni stavek, ki po svojem bistvu mora imeti v sebi povedek in osebek; n. pr. «Kar se mi čuda zdi, je, da še je dosehdob bore malo slovníčarjev pretresovalo svojstvo glagola «biti» v povedni obliki in povedja.»

Razločujoči popolne in nepopolne glagole zagazijo v prav iste napake, ki jih storijo n. pr. delajoči razliko med pristinimi in nepristinimi predlogi, ker videči, da «blizu» zahteva roditeljski, pozabijo njega bistvo, da znači kraj, vsled česar je «blizu» v prvi vrsti krajevni prislov, ne pa predlog; saj glagoli in pridevniki tudi zahtevajo razne sklone; a baš še jih dosehdob nihče ni krstil za predloge: Odrekati glagolu «biti» v povedni obliki izraz eksistence je prav tako napačno, kakor trditi, da recimo «okoli» ne izraža kraja, marveč samo razmerje kakor predlog.

Določna oblika «je» izraža, da bitje (eksistenca) tiči na nekem podlogu, ki ni «ti» in ni «jaz», ampak nekaj tretjega od obeh različnega, da sta v njej neločljivo združena glagolova vsebina «biti» in 3. glagolova oseba, kažoča na subsistenco. Ker pa o golem bitju stvari redko kedaj govorimo, marveč čestokrat o njega kakovosti, o stanju, o njega lastnostih, torej glagolovo vsebino «biti» n a v a d n o določujemo s posebno besedo, kakor n. pr. v stavku «Brat je vesel» z besedo «vesel». Vsled tega in vsled velikega obsega in majhne vsebine tega glagola so slovníčarji začeli v poštevek jemati le njegovo določilo, a prezrli njegovo vsebino, da celo jo znikali, tem potom tvarjajoč «kopulo» ter naglašajoč v navedenem stavku «vesel» kot bistveni predikat. Tako so znižali veziličarji glagol «biti» v določni obliki, ki ima vse bistvene znake glagolove do Beckerjevega «Formworta». In na tem stališču je tudi g. dr. Tominšek.

Zakaj pa jemljejo veziličarji «je» k določilu «vesel», naj bi govorili in pisali «Brat vesel»; saj jim je «je» odveč, ker znikajo njega vsebino.

A po bistvu pregibajočega jezika izražamo naveden stavek na ta način, da «vesel» in «deček» v glagolu, značujočem eksistenco združimo tako, da ga vsak izmed obeh določuje: «deček» glagolovo osebo in «vesel» glagolovo vsebino ter — kar še bomo v teku razprave razjasnili — ž njo vred osebkovo besedo. Prav tako se snideta v stavku «Brat poje vesel». «Brat» in «vesel» v stanju petja, t. j. v posebnem bitju; torej je «vesel» tudi v tem slučaju povedje (povedkov imenovalnik.)

Iz tega razvidimo, da izraža v prvem stavku «je» prav tako dopoved kakor v drugem «poje» ter tvori stavkovo prvine. To dejstvo še nam postane očitnejše, če kdo dvomi, je li brat vesel ali ni; kar ga zavrne bratov prijatelj, povdarjajoč: «Brat je vesel».

Ta slučaj nas prepriča, 1. da je v «je» izražena eksistenca, ker bi se ne mogla naglašati, ako bi je ne bilo, in ker v stavku ni drugega izraza za eksistenco; 2. da se ta eksistenca nanaša na subsistenco določeno po

imenu «Brat», ker bi se inače določna oblika «je» bistveno ne razločila od nedoločnika «biti», kar bi nasprotovalo svojstvu pregibajočega jezika; 3. da vsled teh bistvenih znakov tvori stavkovo prvino ali dopoved.

Navadno pa, kakor smo povedali, in posebno takrat naglašamo določilo eksistence, ako napram onemu, ki dvomi, je li brat vesel ali žalosten povdarjamo rekoč: Brat je «vesel». A da bi vsled tega izginil izraz eksistence, ker se ne naglaša, marveč povdarja nje kakovost, potem pač veziličarji ne morejo dokazati, kamor je izpreminil, saj se baš vedno nedvomno govori o kvaliteti eksistence «vesel», ki nam je seveda v takih slučajih važnejša nego gola eksistenca. In prav to kvaliteto eksistence «vesel» zovemo povedje, ki določuje stavkovo prvino «je», združujočo v sebi oba življa, bistvena znaka vsake dopovedi in ž njo vred osebkovo besedo «Brat» prav tako, kakor «poje» v stavku «Brat poje vesel».

(Dalje prihodnjič.)

O REKLJIH IN O NJIH UPORABI V ŠOLI.

JOSIP BRINAR.

Kadar človek govori, se ne zaveda, kaj pomeni vsaka posamezna beseda, ki jo je izustil; njegova pozornost je obrnjena na večje skupine besed, na celotne stavke ali vsaj na stalna rekla ali fraze. Ako moramo v govorici osredotočiti za nekaj hipov svojo pozornost na poedino besedo, ki je nam ni treba posebno naglašati, brž se nam jezik zaplete, da jamemo jecljati. Pri pismenem izraževanju misli so sicer posamezne besede kameni, ki gradimo iz njih svoje miselne stavbe, toda pri govorjenju so izvečine le besedne skupine, ki jih družimo v stavke. Opiraje se na to dejstvo, so novejši metodiki zasnovali novo pot, učeč mladino tujih jezikov. Po novi direktni metodi se učenci že kar spočetka uče izgovarjati celotne stavke, ne da bi se pri tem zavedali posameznih delov. Če učenec sliši ali izgovori n. pr. «kelöretil», se spočetka prav nič ne zaveda, da je izgovoril »Quelle heure est — il?» torej skupino štirih besedi.

Kakor obrača slikar svojo pozornost pri delu na pravilno razvrstitev poedinih delov in barv ter se ne briga dosti za posamezne poteze, ki mu jih okretna roka izvršuje avtomatično, tako tudi govornik ali pisatelj gleda le na logično in blagozvočno razvrstitev, a skupine besed mu teko povsem mehanično. Odkod pa neki jemljemo te besedne skupine? Če natančneje premostrimo besedne skupine, vidimo, da so večinoma slike iz življenja, in sicer tako verne slike, kakor da bi izrezali krpice iz prirode.

Posebno, če izražamo z besedami duševna stanja in miselne stvari, ki jih ne moremo zaznavati s svojimi čutili, je priporočljivo in včasih celo neobhodno potrebno, da uporabljamo slike iz življenja. In takih stalnih rekel, posnetih iz življenja, imamo preobilico. A kdo je njih stvaritelj, kdo je bil prvi, ki jih je vpletel v govorico? To so bili pesniki, a ne s peresom v roki, marveč pesniki preproste narodove duše. Vsekakor je bil dotični bistra glava, da je dal svojim mislim in čuvstvom pravega izraza; njegovim poslušalcem je bilo povsem na prosto voljo, ali sprejmejo novo sliko tudi v svojo govorico, ali pa jo odklonijo. In ta prostost v izbiro je tudi vzrok, da so se udomačila le taka rekla, le taiste slike, ki označujejo pojem jasno in določno.

Saj se še za naših dni vrši razvoj živih jezikov na isti način. Danes izgovori ali zapiše kdo novo sliko, in ker je značilna in jasna, se je poprimejo takoj tudi drugi, a za stvaritelja njenega črez en teden ali dva že ne ve nihče več. Velika moč jezika naših velikih pesnikov in pisateljev izvira pač tudi iz tega, da se poglobijo temeljito v svojo snov ter ji dajo tako določnega in jasnega izraza, da vidimo v vsak skriven kotiček, ki nam ga je poprej še zastirala tema. To je tista skrivnost sloga, o katerem se toliko besediči, a se vendarle ne da do dobra označiti.

O tem je dejal že Goethe: «So ruht der Stil auf den tiefsten Grundfesten der Erkenntnis, auf dem Wesen der Dinge, insofern uns erlaubt ist, es in sichtbaren und greifbaren Gestalten zu erkennen». A naš Cankar pravi o slogu po svoji koprivje-jezični navadi: «Poznam nekatere imenitne pisatelje in še dandanes jih je nekaj, malo manj imenitnih, ki opisujejo junaka na sila dolgočasen način. Vse po vrsti: frizuro, čelo, oči, nos, ustnice, lica, nato ovratnico, suktnjo, telovnik, hlače, prav do črevljev. Človek bere, zazeha, ne vidi ničesar; če sestavi te posamezne dele, dobi mrtvo sliko, bolj mrtvo od tope figure v manufakturni ali frizerjevi izložbi Neznatnost, to je beseda vseh besed. Ne spozna se človek po obrazu, po obliki nosa in ustnic, po barvi las in oči, po glasu V neznatnosti se pojavi duša, v polizgovorjeni brezpomembni besedi, v pogledu, nikamor uprtem, v kretnji brez cilja; manj ko hip, in pokazal je na dlani svoje življenje.»

Kdor hoče potemtakem jasno govoriti in jasno pisati, se mora najprej naučiti jasno gledati. Navzlic temu, da se dandanes toliko razpravlja o nazornosti, se vendar čuti še vse premalo gojijo. Površnost opazovanja je mati površnosti mišljenja. Če nam že naši čuti prinašajo le površne slike, koliko bolj se še zabrišejo pred duševnimi očmi, in ko pride čas, da projeciramo prvotno sliko iz sebe na zunaj, je tako meglena in nejasna, da ni spoznati prvotnih obrisov. Višek popolnosti v našem izraževanju bi dosegli še le takrat, ko bi se opazovanje, mišljenje in govorica strnilo v eno celoto, ki se sicer pojavlja v treh, a istovnih načinih. In kolikor

bolj se približuje pisatelj tej nazorni popolnosti, tem «subjektivnejši» je njegov slog, a to baš zaradi tega, ker je v svojih jezikovnih slikah objektivni ter ne kopira slepo zunanjih oblik. Kakor pri drugih umetnostih je pač tudi tukaj: proizvajanje po običajnem načinu in s starimi sredstvi se posreči marsikomu, a samobitno ustvarjanje je mogoče le — umetniku.

Pa da ostanemo pri Cankarju! Kolikrat se je že naglašalo zdušno od njegovih oboževalcev kakor tudi najzagrizenjših protivnikov, da je Cankarjev slog nekaj posebnega, da ima v sebi neko tajno moč, ki človeka takorekoč hipnotizuje. A podrobne analize tega njegovega stilističnega «hipnotizma» se dozdaj še ni nihče lotil, dasi tudi je stvar kaj enostavna. Cankar je pač eden tistih srečnih, ki imajo oči ne samo za to, da gledajo, ampak da tudi vidijo, in ne samo z zunanjim čutom, marveč z duševnimi očmi. In ker ima v sebi jasne slike zunanjih stvari, zato so tudi slike v njegovi pisavi jasne in — nove.

Da navedem le nekaj zgledov iz njegove najnovejše literarne povesti «Poslednji dnevi Štefana Poljanca»: «Dokument, ki ga je božja previdnost naročila pri meni, opisuje pedenjsko dobo pedenj — naroda; pismo in pisar sta v času in prostoru neznamenit prašek in prav nobene škode ne bo, kadar se nekdanji izgubi ta prašek, raztopi v valovih zgodovine». — «Usoda že ve, kateremu zidarju je naročila grad in kateremu hlev? — «Zmagovalec, ki hodi svojo svetlo pot preko cesarstev.» — «Življenje sama žalost in bolest brez konca.» — «Na svetlih, osornih očeh ni več sledu vesele mladosti.» — «Vroč dan je; nebo gori in polje pod njim... Štefan je gledal po gorečem rahlo šumečem polju.»

To so slike, ki jih je napisal Cankar naravnost iz svoje duše. Tako je tudi umeti Nietzschejevega «Zarathustro», ki pravi: «Von allem Geschriebenen liebe ich nur das, was einer mit seinem Blute schreibt. Schreibe mit Blut: und du wirst erfahren, daß Blut Geist ist.»

Kako klavni so pisatelji — šušmarji, ki svojih slik ne ustvarjajo na tak samobiten način, ampak jih povsem brezmiselno kopirajo, v to svrhu navedem le nekaj zgledov, dasi bi se dala o tem napisati debela knjiga. A izrečno pripomnim, da so ti zgledi vzeti iz slovenskih časnikov naših dni. Tako piše nekdo: «Poglobiti se moramo v zrno in črpati iz njega, dokler ne dosežemo svojega cilja.» Oglejmo si to kolobocijo bliže! «V zrno se poglobiti» — kakšno zrno bi moralo to biti! Kakor gora veliko da bi izkopal vanj jamo! Kdor je to pisal, ni imel o zrnu nikakšne slike, sicer bi videl, da je zrno drobno, ki se lahko izlušči, zdrobi, pozoblje, a nikdar se človek vanj ne poglobi, saj se še veverica ne, ko poglobi svoje zobe v oreh za jedrcem. Pa pride še huje. «Iz zrna črpati!» Dotični se pač ni zavedal pomena glagola «črpati». Morebiti se zgodi takrat, ko bo človeški rod tako nazadoval, da bodo štirje pritlikavci mlatili pod mernikom,

morebiti bodo takrat črpali iz kakega zrnca, napolnjenega s sladko medico. A da bi ostalo vsaj pri zrnu! Kar naenkrat naj čitatelj pusti «zrno», pa naj «seže po cilju». Saj človek vendar strelja v cilj, on ga zadene, on se mu približuje in gre proti cilju, a z roko ga ne doseže nikdar. Pa da ste tudi te dve sliki o «zrnu» in «cilju» naravno orisani, vendar le nikakor ne kaže dve različni sliki združiti v eno. Končni učinek je ta, da si čitatelj ne ustvari nobene slike.

Take ponesrečene in pomešane slike so tudi v teh le vernih izpiskih: «Kdor išče v igri kaj drugega, se korenito opeče». (Človek si pač prste opeče, a koren?) — «Ključ, po katerem bo vlada razdelila mandate, ta bo odločilen v tem boju». (Oslovska čeljust je že bila odločilna v boju, a ključ dozdej še menda ne). — «Venec poezij je prepleten s kitami, polnimi čara in vonja, ki vplivajo, kakor bi se izza črnih oblakov pojavila bela roka in pokazala oljkino vejico». (Hvaležen sūžé za slikarja simbolista, ki hoče biti mističen in nerazumljiv: venec, prepleten s kitami, polnimi vonja; črni oblaki, bela roka, oljkina vejica!) — «Je že lepo število kmetov-možakarjev, katerim ne zleze srce v hlače, če imajo opraviti s črno suknjo.» (Seveda jim zleze v tem slučaju srce v črno suknjo.) — «Podivjani duh preveva našo izmolženo deželico.» — «Magistrat naj raje pobiralcem smeti bolj na prste gleda, da ne bodo smeti na tla stresali, krivde pa zvrčali na prevelike zaboje.» (Magistrat naj raje zvrča krivdo «v» zaboje in jo proda po svojem skrbnem «glasu iz občinstva»!) — «On je z vsemi sredstvi skušal J.-ju priti do živega in do hranilne knjižice». V tem primeru tiči napaka v uporabi glagola «priti»; le-ta je namreč bistven del slike «priti do živega», a poleg tega se opira na «priti» tudi naslednje, povsem navadno pripovedovanje, tako da dobimo takozvan skrčen stavek. Tako zvezo mi je napravil tudi učenec, pišoč v nalogi: «Berač je položil pod lipo na trato svojega rojstva trudne kosti in svojo malho.» Na slične napake naletimo kaj pogostoma; evo nekaterih: «S pametjo in s svojim prijateljem se je skregal.» — «V veliki zadregi je in v škripcih.» — «Srce in pogum nū dela.» — «Mastno in debelo govoriti.» — «V jezike in v sramoto ga je spravil». Če se glagol na tak način iz slike iztrga, se mi zdi, kakor da bi vzeli svetemu Matiji na oltarju sekuro iz rok, pa bi šli z njo drva cepit. Slika ni več popolna, a tudi z iztrganim delom ne opravimo nič prida.

Kdor se torej poslužuje slik v svojem govoru, mu polagoma prehaja mišljenje v gledanje; v njem se ne lovijo več abstraktni pojmi, marveč pestra živa slika se razprostire pred njegovimi očmi. Vsled tega pa je tudi potrebno, da otroke že zgodaj vadimo pravilno rabiti rekla ali fraze, ki jim olajšujejo operacije z abstraktnimi pojmi in prinašajo v suhoparno govorico novega življenja.

Pri pouku naletimo na reklo: lasje so mi stali po koncu. Kako se naj okoristimo s to sliko? Hildebrand¹ pravi o tem reklu tako-le:

Učitelj vpraša: kaj pomeni to? Že najmanjši učenci navadno to vedo ter bodo najbrž odgovorili: močno sem se bal. In učitelju največkrat ta odgovor zadostuje, misleč, drugo učenci itak že vedo; a njega samega stvar ne zanima dalje. Toda v prebrisani glavi učenčevi se porodi misel: zakaj pa govorimo tu o laseh? A tako naj bi vprašal tudi učitelj, in učenci bi odgovorili, da kadar je človeka prav močno strah, se dvignejo lasje po koncu. Je li pa to tudi res? Saj na šaljivih slikah so že otroci videli štrleti lase po koncu, in to jim spočetka zadostuje, da razumejo smisel tega rekla. Pa v resnici le ne stoje lasje po koncu, če se bojimo! Kako je torej nastalo to reklo? Če je koga prav močno strah, spreleti ga čam po polti, in on ima prav tak občutek, kakor da mu ustajajo lasje. Strah je v tem reklu prav ostro označen, in sicer tako kakor se pojavlja v nas samih. Zato pa je običajno v rabi zveza tega rekla s prvo osebo; torej le «lasje so stali meni po koncu, ne pa «lasje so mu stali po koncu», ker čutimo to pač na sebi, a ne vidimo na drugih. Ustvaritelj tega rekla je bil izboren opazovatelj samega sebe, da je v svojem največjem strahu pogodil tako primerno sliko. Zategadelj so se pa tega rekla poprijeli vsi iz njegove sosesčine, da celo več narodov, kakor Grki, Latinci, Nemci in tudi mi.

A koliko drugih slik o laseh imamo še posebno mi Slovenci! Ob tej priliki učitelj še prav lahko opozori na rekla, kakor «lase si puliti» «za las ne odjenjati», «ni za las boljši», «vino mu gre v lase»; in v višji šoli se more okoristiti celo z malko kočljivim «lasje ga bole», kakor pravijo tudi Francozje (mal aux cheveux) za nemški «Katzenjammer».

Sploh bi pa bilo želeli, da se tudi v svojih slikah Slovenci otresemo nemškega vpliva, kakor smo se ga že, hvala Bogu, precej iznebili v poedinih izrazih in v skladnji. Če kdo reče «kozla v zelnik pustiti» za nemško reklo «Den Bock zum Gärtner machen», no, to še velja; nikakor pa ni po naše, če kdo »kozla za vrtnarja postavi» ali celo «napravi». Zakaj bi se raje ne okoristili s pristnimi, slikovitimi rekli: «Mačka k bohu (ali salu) za varha postaviti», «dati kozličje volku past», «raka v vodo vreči»! S pridom bi lahko hodili nabirat slik tudi k drugim Slovanom; če se nismo sramovali hoditi na posodo po posamezne izraze, zakaj bi si ne izposodili tudi kake slike, ki je odsev iste narodne kulture. Za nemški «Das Kind mit dem Bade ausschütten», bi kaj dobro uporabili hrvaško reklo «lulo s pepelom baciti» poleg našega «pšeno k plevam metati».

¹ Rudolf Hildebrand: Vom deutschen Sprachunterrichte in der Schule und von deutscher Erziehung und Bildung überhaupt. 9. Aufl. Verl. Jul. Klinkhart in Leipzig 432 K. Ta knjiga sicer ni nova, a poznamo jo še vse premalo.

S slikami moremo zbuditi zanimanje za najsuhoparnejšo stvar; že iz tega vzroka moramo želeti, da se učitelj poglobi v razna rekla, vzbujajoč z njimi pozornost in nazornost. Recimo, da se plete govorica o «vremenu», ki je že od Prešernove zabavljičice sèm prosluli zgled za dolgočasen pogovor. A kako se more pomenek o vremenu pleti na vse kite, kako zanimivo in slikovito je vreme v naših reklih! «Vreme se čemeri», «vreme visi», «vreme meži» (če solnce megleno skozi oblake sije), «vreme se prekucne», «uscano vreme», «vreme se bo udelalo», «pod vedrim (milim) nebom», «zaveznjeno nebo», «nebo se je razprlo», «zajčki krmo sušijo» (Federwolken), «megle se pasejo» (po hribih), «v nebesih lupijo debel česen», «berači se tepejo», «vse v eden dilj gre dež», «dež šiva» (v tankih curkih), «kresniki se tepejo», «mrzaz kakor v sredozimcih», «mrzaz se je ujedel», «presejan veter», «strupena burja». — Pa naj še kdo reče, da je besedičenje o vremenu prazno in pusto!

Toda ne samo zanimivo, marveč tudi kaj poučno je poglobljanje v globoki smisel rekel in slik. Marsikatero reklo nam živo osvetljuje temno dobo davnih, davnih časov. Takšna slika se mi vidi kakor za mahom in lišajem porasel spomenik, ki je edin še ostal izza Rimljanov; vse se je že sesulo v prah, le pomnik je še ostal kot priča nekdanjega življenja. Kolikrat si še «obetamo zlate gradove», a vera v nje nas je že davno minila, in vendar so bili časi, ko so si ljudje o zlatih gradovih tako resno pripovedovali, kakor se dandanes pomenkujemo, recimo o Parizu ali New-Yorku in o tamošnjih palačah. Nikakšnega spomina iz te pradobe, polne poezije, ni ostalo, le kakšna pravljica ali reklo se je še ohranilo ob potu, po katerem nevzdržno koraka povestnica. V davno pretekle čase nas vodi tudi reklo «prismodo žagati»; nekoliko bliže, iz dobe srednjeveškega rabotanja je primera «žre (je), kakor bi s tlake prišel» in najbrž se je tudi od takrat ohranila «krvava potreba». Kosček kulturne zgodovine je ostal tudi v določevanju sorodstva po materi ali po očetu, če velimo, da sta si dva «po meču ali po kodelji (preslici) v sorodu». Da je preobrat v verskem naziranju zapustil svoje sledove v reklih, o tem nam pričata slika «sv. Ilija pljuje» (kadar gre redek, pa debel dež) in zatrdilo, da «ne pomaga ne kropilo, ne kadilo» (es ist Tauf und Chrisam verloren).

In koliko resnic se nam je ohranilo v šaljivi obliki! Prava šala sploh ni sama sebi namen, ampak ona posega naravnost v človeško dušo in oprasča notranjega človeka od vpliva snovi. Otroci itak sami ob sebi zajdejo na polje šaljivosti, a če jih tu ne vodi učiteljeva roka, posurove v svojih besedah in naposled tudi v svojem čuvstvanju in mišljenju. Da zavezujemo učencem jezik z običajnim ukorom «to je surova šala», ne pomaga dosti ali pa nič. Kakor so nauki o estetiki brez praktičnih

zgledov brezuspešni, prav tako tudi ne hasnejo teoretični nauki o šali. In koliko zdrave šale najde učitelj baš v reklih!

«Raka jezdititi», «otrobe vezati», «v kaši biti» so slike, ki morajo človeku zbuditi smeh, če tudi ni «treh piskrcev god» (četrtek pred debelim četrtkom). Zdrava šala v reklih dostikrat povzroči, da človek pozabi na žalost in nesrečo, šala v reklih je poezija in satira nad lastno nesrečo. Brž ko nam stopi živo pred oči slika «v kaši sem», že tudi izgubi nesreča svojo najhujšo strahoto in grozo, in človek se vsaj za nekaj hipov otrese suhoparnega filistrstva.

Prav koristno delo je tudi, da opozarjamo v šoli na pretiravanja, ki jih kar mrgoli v jeziku. Če govorimo o kom, da «v žalosti ali veselju plava», ne mislimo pri tem na prvotno sliko plavanja; zakaj če se bi povsem ugloabili v prvotni pomen, bi videli le gorostasno pretiranost, ki nam že zbuja smeh. Posebno rad je človek že nekaj pretiraval, govoreč o cenah, n. pr. «pod nič je prodal», «to ni piškavega oreha vredno»; najmanjša mera mu je menda bila «za eno misel»; a tudi starost je rad pretiraval, češ «misli, da bo sodnjemu dnevnu trobil», ali «star je kakor zemlja (greh)». Poglobljanje v pretiravanja v jeziku daje šoli tudi moralen hasek. Dokaj preprirov se vname med ljudmi le vsled tega, ker oba, ki dokazujeta, svoje razloge in dokaze pretiravata. Prvi doda svojim besedam nekaj več kot je res, drugi razblini svoj dokaz na drugo plat, in sporazumljenje je nemogoče. Ako se pa že zgodaj vadimo, da spoznamo v govorici suho resnico in jo ločimo od hiperbolskih primesi, nam je kaj lahko preprečiti brezmiselno pričkanje. A pri taki zavedni govorici dobi tudi človek oblast nad seboj, ali vsaj nad svojim jezikom, kar je vsekakor velike moralne vrednosti.

Da so rekla prevažna panoga v jezikovnem pouku, temu potemtakem najbrž ne bo nihče oporekal. Ali vprašati utegne kdo: kako pa mi je vso to obširno snov metodično urediti, da ne bodo rekla samo nekaj slučajen nameček jezikovnemu pouku? V to svrhu je prepotrebno dvoje: učenci morajo čitati kolikor mogoče veliko klasičnih literarnih sestavkov, odlikujočih se osobito po svojem slogu, in uho učenčevo se mora dan na dan privajati jedrnati, slikoviti govorici — učiteljevi. Primerne čtiva nam seveda naše čitanke dajejo prav pičlo, a še ti maloštevilni sestavki se dosti ne premozgajo. Vsak učenec imej jezikovno beležnico — dr. J. Bežjak ji je nadel prav primerno ime «slovarček»¹ — in v to zapisuj razen manj znanih in sinonimnih besed tudi vsa rekla, ki naletimo nanje v čitankah. A iz čitank bo bera še precej pičila; najbolj se bodo slovarčki odebelili pri domačem berivu. Seveda se bodo morali učenci odvaditi hlastavega čitanja, in to jim bo prav lahko, brž ko jim zbudimo zanimanje za slike

¹ «Popotnik» 1905. str. 368.

v jeziku. Ako smo učence uvedli v najlepši del jezikovega svetišča, v slike iz življenja, to vam bodo kar mrtvi na rekla, in še krotiti jih bodele morali v njih gorečnosti, kar vem iz lastne iskušnje. Ali v roke smemo učencem dajati le take knjige, ki se iz njih res nauče slovenskega jezika, ne pa raznih knjižic «za mladino», ob katerih si pokvarijo še tisto betvico jezikovnega čuta, ki so ga prinesli od doma. Kako je učitelju izkoriščati jezikovni zaklad, ki so si ga učenci znosili v svoje «slovarčke» o tem bo že pravo ukrenil vsakdo, ki se sam živo zanima za rekla. Najsi uporabljamo slovarčke za tvoritev stavkov vpletajoč slike, ali pa se uče učenci na pamet in uporabljajo snov pri jezikovnih vajah in spisnih nalogah, da jim le proniknejo vse te pridobitve v meso in kri.

Vse to je pa le mogoče, ako si učitelj na sličen način sam zbira rekla, ako se on sam živo zanima za krasoto svojega jezika. V naslednjem hočem objaviti nekaj odlomkov iz svojega lastnega slovarčka; toda ta zbirka ni nikakšen besednjak, ampak naj bo vzpodbujajoč kažipot za tiste, ki sem jim zbudil s temi vrsticami zanimanje za slikovita slovenska rekla.

1. Človeško telo.

a) oči.

V oči povedati. Na oko preceniti. Na očesu imeti (auf dem Korne haben). Pod oči dobiti koga (zu Gesichte). Oko se je prijelo (das Auge haftet an etwas). Povsod oči imeti. Oči vpreti v kaj. Oči pasti. Oči po sebi vreči. Z očmi streljati. Blisk (svetloba) oči jemlje. Iz oči v oči povedati. Dokoder oči neso. Dal bi mu oko iz glave. Za oči se zgrabiti (začeti jokati). Solze v oči priigrajo. Z očmi sekati (sekljati). Prestreči koga z očmi. Poprek se gledata. Razgledovati se nad kom (sich ein Beispiel nehmen). Kot bi trenil. Premežati k čemu (durch die Finger sehen). Žarko gledati. Gleda, kakor jelen v praprot (kdor noče jesti). Gleda, da bi mu oči izpkapale (— kakor riba na suhem, — kakor zaboden vol, — kakor hudo vreme). Prekasto gledati. Če prav pogledamo. Izpod brega gledati koga.

b) usta.

Na vsa usta povedati (hvaliti). Medena usta (die Schmeichelzunge). Čobe (šobo) na stran potegniti. Čobo napeti. Čobo nositi (— delati). Pod (v) zobe povedati. Ima redke zobe, pa gosto laže. Zobe v steno tiščati (lakoto trpeti). Črez zobe vleči. Jezik za zobmi držati. Smrkati in dulce delati. Babam koga v trobec vreči. Na jezik položiti. Nima podraščene jezika. V jezike koga spraviti. Jezik se mu je razvezal (razmajal). Strupeni jeziki. Ljudem jezike vezati. Sline cediti po čem. Zijala prodajati. Ziniti ne zna. Kar bolha zine (einen Katzensprung). — Vlažno govoriti (počasi). Govori, da ni nikamor. Govoriti, kakor bi rožice sadil. Mastno govoriti. Pšenično govoriti. Govoriti, da ni ne na konja ne na osla. Govoriti, kar slina na

jezik prinese. V dva cepa (dve plati) govoriti. V burjo govoriti. Čakaj, da se beseda uleti. Počil je glas. Posekal ga je (v prepiru). Beseda besedo sproži. Beseda mu teče kakor sok v dobu (počasi). Snesti (skrhati, pogaziti) besedo. Nastaviti govor o čem. Sapo zapreti komu. Ne bodi grdo rečeno! (Sit venia verbo). Razdirati prazne (neumne, žaltave) besede. Beseda je besedo prinesla. Besede loviti (Wortkritler sein). Besedo privzdigniti (pretrgati, pregrizniti, prestreči). Pripoveduje, kakor bi bila na preji. Besede na vse strani prebirati. Graja mu gre iz zob v nedra. Govor se plete na vse kite. Besedice ni žugnil (golsnil). V govor drezati. Žarke praviti. Pozirati jezo (debele, grenke).

c) uho in nos.

Pod uho podtekniti (unbeachtet lassen). Na uho dobiti. Na ušesa vleči. Za ušesi se boš praskal. To se mi lovi v ušesa (rad slišim). Na ušesa pristreči. Na ušesa vleči. Uha komu nabirati (očitati). Ima še mah za ušesi.

Koj se mu nos zaviha. Ne dam si pod nosom brbati. Drobiti pod nos. Kadi se mu pod nos. Prijeti se za nos. Na vrat na nos (über Hals u. Kopf). Golo resnico komu pod nos tiščati. Tenak nos imeti. Pod nos dati (zu verstehen geben). Nos vihati. Za nos voditi. V vsako reč svoj nos vtakniti. Nos pobesiti. Nos visoko nositi. Na nos komu kaj obesiti. Imeti koga na nosu (jezen nanj biti). Ni sluha ne duha po njem.

č) telo sploh.

Sršene v glavi imeti. Butilo mu je v glavo. Ubosti (vtepsti) si kaj v glavo. Za glavo se mu maje. Misli mu rojijo po glavi. Lasje so mu pokapali. Plešo si delati (skrbeti). Brezje mu v kečko sili (siv postaja). Brada se ga lovi. Brado si mastiti.

Živeti na rokah. Spod rok iti. Na rokah živeti. Na roko si biti. Pri rokah (od rok) mi je. V roke streči komu. Na rokah nositi koga. Na svojo roko. Dobrih rok biti. Na prvo roko izdelati. Imeti roke (prste) proti sebi. V pest dobiti koga. Za nohte iti. Pest ne more v uho (predebela laž). Izpod pazduhe jemati (izmišljati si). V komolce so si.

Pod noge se dati komu. Izpod nog iti (spraviti). Z desno nogo v črevlju, z levo pa v kožuhu (drugače govori ko misli). Tuja vrata ga bodo po petah tolkla. Na pete se komu obesiti. Pete unesti (pokazati). Potrebno kakor trn v peti (iron.). On mi je trn v peti. (Dorn im Auge). Na prste stopiti. Stoji kakor vkopan. Stoji kakor pribit. Ta je bosa. Stopinje pobirati za kom. Ni stopinje vredno. Popihati, pocediti, rezati jo kam. Pletem se, kamor mi oko sveti. Hodi kakor podgromasta kokoš. Šel je kakor tavžent flint. V melce iti (hoditi). Počasen kakor hudo leto (sveto olje). Vleče se kakor megla brez vetra. V dva cepa se majati.

Srce mu kopni. Prijemati se srca. Srce delati (vzeti). Srčnost velja! Že velja, kamor srce pelja. Sam gredelj ga je. Medel kakor ključ. Suh

kakor poper (— kjuč, — plot, — trlica, — bilka, — da ropoče). Kolikor me je pod klobukom. Lačen, da se mu pajčevina po trebuhu snuje. Strada, da se vanj vidi (— da se lupi). To mu je vrat zavilo. Potegniti se za svojo kožo. Plačati s kožo.

(Konec prihodnjič.)

REDKA KNJIŽEVNA STARINA.

ANTE BEG.

(Konec.)

Poglavje od «Buchstabiraina» določa: «Sa kmetushke otroke sna sadosti biti, kader se nauzhe te lastne (eigentlichen) doppellauterie, ali dvoglasnike: od Mitlauteriov, katiri se naloshia, je sadosti, kader oni taiste posnaja, katiri se ũ samenskeh besedah snaideja, koker bl, br, cb, dr, fr, gl, gn, gr, pf, pb, feb, sp, st, tr, tb.

Poglavje «Od provpispnoste» določa: U' shulah na vasseh je sadosti, kader shulmaster tem shulariam naprei pernesse.

1. Per kateri bessedi se en velk bustab striti more.

2. Kai je ena sama suojna (Hauptwort) inu ena sravena besseda (Beiwort).

3. Kai je sa ena besseda, katira namest ene sama suojne bessede stoji.

4. On jeh ima uzheti te prave isloshenske snamina (Unterscheidungszeichen) na suojim kraju narediti.

5. On ima shularie spouniti per brainu dobru merkati, kai sa eni bustabe ũ bessedah dobreh buqvi ali pispnoste napreiprideje.

Poglavje «Od raitaina» pa predpisuje: «On (shulmaster) ima le taiste shularie ũ ta klas teh raitenge useti, katire she ena hitrost u brainu inu pissainu imaja, katiri samoreja te zifre prezei dobru pissati.»

Značilno je tudi poglavje o šolskih kaznih. Tam je rečeno: «Kir ta shvot per vezh tajl shularieh siunu tenak (zart) je, inu nakateri tajli je lohku poskodvati, kir se tudi shularie snaideja, katiri ta zhast lubio, tok sa ũ shulah te instrumenti sa strafat inu te strafenge repovedane.

1. Volovske shille, palze, gaishle, fergle (Pätzen).

2. Sauha (Ohrfeigen), dregaine (Stöße), s' pestbitie.

3. Shelesu (?) sa lase (Haarreißen), klezhaine, sa ushesa shipaine.

4. Usse spotlivosti inu strafenge zhes zhast, koker oslove ushesa, slamnatne krone.

Lete strafenge pak sa perpushene.

1. Ta shiba sa maihne inu sredne shularie.

2. Pregnene palzhezhe (geschmeidige Stöckel) sa vekshi shularie, skus pogmiraine teh udarko bo strafenga povikshana.»

Zakaj je učiteljski stan imeniten, pove nam v III. Resdleinu: Te shulske ludie saveshe nieh stan temu napreipostaulenmu duhounu per temu poduzheinu teh shulskeh otrok ū te vire ali Religionu na roka jeti.

Zato pa je tudi njihova odgovornost velika. «Koku se te shulski ludie slo inu na vezh vish pregershe, kader oni te dolshnosti svoiga stanu na dopolneja, oni se pak pregershe.

a) Zhes boga; kader oni samude ta uk dati, skus katerga be se to sposnaine boshie, zhast inu boshia slushba per te mladosti reshirla.

b) Zhes gosposka; od katere sa oni savol poduzheina gor uset, inu ū ta slushba postauleni; kader oni vonspuste, te otroke toku naprauti, deb oni te gosposke inu tem dushellam take slushbe strili, katire le dober poduzheni ludie striti snaja inu ozhia.»

c) Zhes sami sebe; kir oni ta narvezh raitenga inu odgovor pred bogam zhes se potegneja, suoja vest obteshe, inu savol samude inu traglivost suoje dolshnosti se ū navarnost vezhniga pogubleinia postavia.»

Današnje šolske oblasti, ki so prevzele nad učiteljevim delovanjem «fajmoštrov» in božji strah, bi tudi najbrže ne bile zadovoljne, ako bi imel učitelj samo lastnosti, ki so se pred 130 leti od njega zahtevale. «Drugi vekshi stok» namreč govori «Od teh dobreh lestnusti ali zhednosti enga shulskiga zhloveka». Zahtevale pa so se sledeče lastnosti:

1. Ta brumnost (pobožnost):

a) On ima en prav inu zel kristian biti.

b) On ima leto, kar ta vira uzhi, ne le vedet, ampak tudi ū djainu dopolniti.

c) On ima boga is zelga serza inu svoiga blishenga, posebnu pak te otroke, koker sam sebe lubiti.

d) Usse tudi to narmainshe, kar be snalu ena hudobija biti, ima on posebnu prizha otrok se varvati, sizer be te otroci dolposneli inu raun toku strili; to be blo pohushaine dati, inu striti, kar kristus prepove, kir on pravi: kateri enga od teh maihneh pohuisha, temu bi bushi blu, deb se mo en malenske kamen na urat ubessu inu on ū globozhina tega moria utopen biu. Matth. 18. 6.

e) Preklinat, shentvati (schelten), opraulaine ali nazhisto govorjeine, ima on posebnu vonspustiti, koker tudi nasmasne piazhe inu tega shenstva se varvati.

2. Ta lubesen.

a) On se ima pruti tem shulariam prov koker en ozha, toje, ljubesniu iskasati.

3. Ta frishnost.

On nima saspan, najevoln, inu kader sa otrozi sa pohvalit, enak biti, ampak taiste, kateri se dobru sadershe, pohvaliti, inu ussi se imaja skus enu perjasnu pergovarjaine inu tudi skus to gori boditi, de se jem pokashe, kolku muje se persadene niem usse losheishi striti.

4. Ta poterpeshlivost.

a) Kader on shularie ima, kateri nezh ne gledaja (unachtsam) von-spushen sa, inu teshku se k' uzheinu perpraviva, inu kader on sraun od starshev slishat more, de se zhesen potoshia. de se otrozi nezh nauzhe, ima on poterpeshliu biti.

b) On ima misselt, de je on koker zhlovk k' teshkimu delu rojen, inu koker kristian pak to pregainaine inu teshave s' vesellam prestati more, inu de buh na dan te sodbe nemo nabo samiru, kader ta otrok is svoje traglivosti se nezh ni nauzhu, ampak le takrat, keb se on nabiu ussa muja persadeu, tega otroka usse, koker je naprei pissanu, s' nuzam poduzhiti.

5. To sadostmetie (Genügsamkeit).

a) To sadostmetie ū tem obstoji, de je enmu leto sadosti, kar mo je von svershenu.

b) Kader eden tudi ta nar mainsh shulska slushba gor usame, je dolshan, usse leto, kar niegov stan pogerie, raun toku svestu striti, koker en drug, kateri she enkrat tulk, ali she vezh plazhilla ima.

c) Zhe se en shulmaster skus delu kei saslushiti more, zna strit, pa vonder ta uk nima sraven nezh terpeti: tudi svet Apostel Paul, se je sraun tega pridgvajna tega evangeliuma, shivleinie skus dellu suojuh rok zaslushu. (Zakaj pa si njegovi nasledniki nočejo z delom rok služiti kruha?)

d) Plazhillu, kateru nemo gre nima s' grobustio, ampak na ena dobra visha se tirjati; nar mein pak ima pruti starsham, kateri sa ubogi, ali velik otrok imaja, terd inu grob biti.

Nadaljna lastnost je «ta pridnost», ki se zahteva od njega v «lastnem interesu», ker pravi točka 3: «Skus nagudnost (Unfleiß) be shulmaster to saupaine teh starshov, lubesen teh otrok, inu plazhillu sgubov, kir te starshi sato, de se otroci maihnu ali zel nezh nauzhe, obeneh denariov naboja otelli vondati.»

Najdaljše poglavje je «Od modrust enga shulskiga uzhenika». To je bilo za takratne čase popolno individualno vzgojeslovje, za kar obstoji dandanes toliko razprav, navodil in predpisov, da bi napolnili celo knjižnico. K modrosti spada tudi skrb za ugled, ki si ga «shulski uzhenik» pridobi: «Kader on nada (ne da) perloshnost od sebe shleht soditi, inu ne perпусти, de se s' nim nazhastitliu okulhode.»

Potem navaja k individualni vzgoji ter pravi: Otrozi sa vezh sort homora (?) ali nature.

a) Oni sa frishni, inu gorsbujeni, k' restressainu nagneni.

b) Bojezhi inu strashni (blöde?).

c) Traglivi inu saspani.

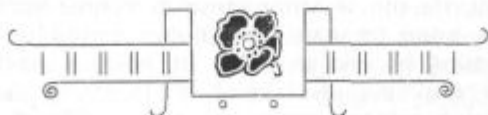
d) Truzasti, inu jesni.

Za vsako teh vrst navaja knjiga posebna vzgojna sredstvo, a bilo bi preobsežno, jih tukaj ponavljati.

«Zheterti vekshi stok» pa obsega še posebej «Poduzhenie sa shul-skeuzhenike na kmeteh». Prva točka uči: «Te shulskiuzhenike sa save-sani ta gnadlivu napreipostaulena shulskakomissia sa svoja visoka gosposka inu instantia sponati, nieh povella, katire niem al od taiste lestne (unmittelbar), ali skus direkzion inu regirenga te normalshule ù te provinze ali skus postaulene visitatore ali spregledovauze ù imeni te shul-komissie boja dane, ussa pokorshnost iskasati. Tudi sa oni dolshni po temu opominvainu svojga gospuda fajmastra ali kateheta se sadershati, inu tem toku spounenem pershonam skup koker svojem napreipostaulenem ussa spodobna zhast iskasati.» S tem v zvezi je tudi zapoved; «Ussak shulski uzhenik je savesan enkrat ù leytu: namerzh ù s. velikonozhnimu zhassu ozhitno k' gorounaimu tega folka (zur Auferbaung des Volkes) ta presuet sakrament tega oltaria prejeti.»

K njegovim dolžnostim nadalja spada: «Ta zherna shulska tabla ima on zhedna drshati, goba inu kreda per rok imeti, tintenska possoda s' dobra tinta naliti, inu tem shulariam, kateri she pisheja, te peria (peresa) sunei shulskiga zhasa resati, usse ù ordenga sprauti, ter shulske buqve, katire sa k' niegovmu nuzu dane, skrbno obvarvati.»

Nadaljni «vezhi stoki» govore o razdelitvi pouka po urah, o šolskih postavah na kmečkih šolah in končno «Od shulskiga noterdeshaina (Schulzucht)» Dasi bi bilo tudi o tem kaj navajati prav zanimivo, moramo to opustiti zaradi pomanjkanja prostora. Toda že iz navedenega je razvidno, kakí orjaški korak je napravilo naše ljudsko šolstvo v enem stoletju.

KNJIŽEVNO POROČILO.

A. OCENA.

Knjige «Slovenske Šolske Matice» za l. 1905.

Piše — I.

«Slovenska Šolska Matica» je razposlala svojim članom peti letni dar. Ker so skoro vsi člani že dobili knjige, se moremo natančneje baviti z vsebino poslednjih.

Bodi takoj omenjeno, da so letošnje knjige zopet vredne svojega vira. Steber društva, gospod ravnatelj Schreiner, mož, kateremu nikdar ne bode mogla poplačati slovenska šola truda, nikdar izreči dovolj iskrene zahvale, katerega ime bode v vsaki zgodovini slovenske pedagogike zavzemalo eno izmed najodličnejših mest, nam jamči, da se poslopje gradi po natančnem načrtu, premišljeno in s poroštvom za končni uspeh. Zgodovina posameznih metodik raznih učnih predmetov leži dovršena v Letopisih pred nami. Sedaj začenja druga faza dela: podajajo se metodike same in zbirke učnih snovi. In tako zasleduje Slovenska Šolska Matica naprej svojo zaznačeno pot: sebi v čast, nam učiteljem in šoli v korist.

Letos smo sprejeli zopet štiri knjige. Namenil sem se, pokazati stvarno vrednost književnega daru. Škoda, da ozki okvir strokovnega lista ne dovoljuje podrobnih ocen. Če v tem tesnem okviru moje slike ne bodo popolne, naj se mi to ne šteje v zlo. «Popotnik» ima tako važno nalogo, in v izvrševanje te naloge tako malo prostora, da mora sleherni pisatelj dobro pamtniti: samo najnujnejše, najpotrebnejše se sme priobčevati v edinem strokovnem listu slovenskega učiteljstva.

In zato bodo moje ocene kratke. Obravnaval bom knjige tako, kakor jih proučavam. Najbolj mi je na srcu Majcenova knjiga: Nazorni nauk. Ž njo bom začel.

* * *

1. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. Prvi del: Nazorni nauk za prvo šolsko leto. Spisal Gabriel Majcen.

Knjiga obsega samo 67 strani, a te strani so dobro uporabljene, polne dobrega blaga. Knjiga ima tri dele: A. Metodične opombe. B. Podrobni učni načrt. C. Tvarina za opisovanje, pripovedovanje in memoriranje.

Gospod pisatelj ni imel namena nujati metodike nazornega nauka. Samo «opombe» je napisal, a te opombe so tako obširne (30 strani), da moramo pač misliti, da mu je snov sama in nehoté narasla v majhno metodiko, in sicer, da takoj priznam, zelo dobro metodiko. Tako jasno nam na slovenskem jeziku še nikdar nihče ni naslikal načina, kako se naj obravnava nazorni nauk v ljudski šoli.

Najprej govori o smotru nazornega pouka. Glavni in zadnji smoter mu je samostalnost opazovanja. Strinjamo se s tem nazorom popolnoma. Ne vem pa, zakaj pravi g. p., da je nazorni nauk začetek vsem stranem jezikovnega pouka razen čitanja in pisanja. Mislim, da tudi ta predmeta izhajata iz nazornega pouka in ostaneta ves čas z njim v tesni zvezi.

Zakladu predstav otroka, ki je jedva stopil v šolo, ne smemo pri-
sojati prevelike obširnosti. Novejša raziskovanja v tem oziru so dognala,
da je zaklad navadno prav majhen, včasih zelo reven, vedno pa različen,
prav subjektiven.

Drugo poglavje govori o času, ki se naj odmeri nazornemu nauku.
Razdelitev je primerna. Tretje poglavje nas poučuje o izboru gradiva ali
učiva. Snov prvemu šolskemu letu je dom, namreč hiša, šola z obližjem,
torej šolsko poslopje, bližnja poslopja, prostor med njimi in šolski vrt.
Besedo »zgodovinsko obravnavanje« je treba seveda pravilno tolmačiti. Zakaj
bi se v prvem šolskem letu ne pridalo tudi to, kar je nad šolskim oko-
liščjem, zakaj bi se ne dotaknili vsaj s par besedicami neba in nebni
prikazni?

Četrto poglavje pojasnjuje, kako se naj obdeluje učivo. To poglavje
je najboljše; treba je torej, da se dlje pomudimo pri njem.

Najpreje govori o vrstah obdelovanja snovi. Kar se tu podaja, je
znano in pravilno. Vendar se mi vidi potrebno omeniti, da učitelj trditev
pisateljevo, da se jezikovne vaje ne smejo vršiti med opisovanjem, ne sme
jemati v tem smislu, da bi sploh ne smel popravljati jezika med opiso-
vanjem. Učitelj mora tudi med opisovanjem dosledno popravljati, napačno
izgovorjene besede ali rekla se morajo ponavljati takoj v pravilni obliki,
in to tako dolgo, dokler ne postanejo last učencev v pravi podobi. Jezi-
kovna stran pouka je tudi in ravno v nazornem nauku vselej važna. —
Odmerjanje časa za posamezne vrste obdelovanja snovi je pravilno in
svrhi primerno.

Jako lepo razkazuje g. p., kako se naj opisuje. Samostalnost opazo-
vanja, kakršno si obeta, bodo učenci gotovo dosegli, če se ravnamo po
teh naukih. Zlasti važna se mi dozdeva opomba, da mora v šoli **učenec**
govoriti, učitelj pa vedno manje. V naših šolah govore učitelji preveč,
zato ostanejo naši učenci nemi, ali pa se razvijajo v papige. Le vaja raz-
veže jezik. Zahteva, naj se beseda razvija, se mora zelo oprezno izpolnje-
vati. Učenci prvega razreda s svojim bornim jezikovnim zakladom še ni-
majo dovolj razsodnosti v to, pač pa imajo izvrsten spomin, in tudi na to
duševno moč se smemo zanašati, če podajamo nove izraze.

Jako resna je opazka, naj se pri pouku kolikor mogoče uporabljaj
predmet v naravi kot nazorilo. Pri nas se dogaja, da govori učitelj o se-
kiri i. t. d. brez vsakega nazorila, čeprav bi lahko prinesel dotično stvar
v šolo. Pozabil pa je nemara g. p. navesti, da je dobro vesti učence k pred-
metu, ki ga ne moremo prinesiti v šolo. Ekskurzije je priporočal že Ko-
menský, a pri nas še danes niso popularne, če prav so neizmerno ko-
ristne (Glej tozad. Koprivnikov spis).

Pisatelj priporoča zbirko surovin, zbirko barvanih listov in obliko-
slovnih teles. — Prvo je gotovo neobhodno potrebno. Vendar pa menim, da
ni dobro, obravnavati vse barve hkrati. Bolje bi nemara bilo, barve nazi-
rati na telesih. Nazirane barve pa bi se naj potem ponavljale tako, kakor
priporoča g. p. Tudi zbirka oblikosl. teles mi prav ugaja. Vendar pa bi ne
imel nič zoper to, če bi se učenci tudi polagoma seznanjali z imeni teles.
— Primerjanje posamesnih obravnavanih predmetov (tabla in tablica i. t. d.)
je zelo važno in bi se moralo v knjigi zlasti poudarjati.

Odstavek o uganki je izvrsten in zelo poučen. Drugi stavek dru-
gega odstavka na str. 18. pa je tako temen, da se mu ne najde smisla.

Tolmačim si ga tako, da bi moralo stati «jo postaviti opisovanju (in ne uganki) na čelo». Opazka, da se uganka ne sme podati takoj po obravnavanem predmetu, je jako umestna.

Nauk v povestih pač ni tako važen v prvem šolskem letu, kjer ne dejstvuje toliko v vzgoji «nauk» kakor «navada» (Gewöhnung). Vse otroka z nauki preganja, nikjer ni pred njimi varen! In niti povedke ne more uživati brez tega jedrca, ki se mu nuja kakor neprijetno zdravilo v tisočeri oblikah? Gospoda, le ne preveč v tem oziru! Mislim, da imajo povesti na tej stopnji bolj namen vzbujati domiselnosti in zanimanje za pouk. Pa dovolj o tem, morda nanese druga prilika, da se o tem zmenimo.

Opomba, da naj bodo povestice kratke, da jih ni treba lomiti, je važna. Dober del čara izgine, ako mora učitelj pripovedovati v odlomkih. Da je treba kratkih, jedrnatih stavkov, naj si zapomnijo zlasti mladi učitelji. Paralela med dušo naroda v prvih početkih omike in dušo otroka je jako lepa. Škoda pa se mi zdi, da g. pis. ni bolj povdarjal potrebe živahnosti v pripovedovanju. Tu bi vsaka beseda dobro zalegla. (Glej Linde: Persönlichkeitspädagogik.)

Tudi oddelek o memoriranju mi zelo dopada; zlasti zahteva, da se memorira po mislih, ne po granesih, je popolnoma na svojem mestu.

Risanje je obširno razpravljano, ob enem tudi zelo srečno in poučno. Vendar pa ni tako lahko jemati risarskega motrenja, ki ga učenci prineso s seboj v šolo. (Glej Fr. Čáda: Dětské kresby.) O risbah otrok so se pisali že znameniti sestavki. Risbe otrok se smatrajo kot važen ključ k spoznavanju otroške duše.¹

Zahteva, naj se jemljejo le takšni predmeti, ki se dado narisati v naravni velikosti, je malce pretirana. Saj g. p. sam priporoča v 2. delu knjige risanje drvarnice, in ta je pač večja od šolske table. Pač pa soglašam z g. p. popolnoma, ako zahteva, naj se riše v elem. razredu samo dvodimenzionalno. (Glej Bezlajovo razpravo v l. Pop.) Pozabilo se je povdarjati, kako koristno je, ako učenci rišejo sami na veliki šolski tabli. (Glej Marinovo metodiko risanja.)

K jezikovnim vajam bi imel pristaviti, da bi bilo dobro, ko bi bil g. p. posebej opozoril na dejstvo, da se nekatere jezikovne vaje ne vrše samo v opredeljenem času, ampak vse leto.

Zbirk nazoril (slik) je premalo navedenih. Majhna kritika zbirk bi bila tudi na mestu. Učitelj bi moral znati iz množine najbolj izbrati in v nabavo priporočati, drugače se večkrat kupi stvar brez cene.

Drugi del knjige podaja jako spretno in lepo sestavljen podrobni učni načrt. Omeniti bi bilo, da odkazuje gospod p. nekaterim predmetom premalo časa (osebam in rečem v šoli samo en teden). Treba bi tudi bilo, da se oziramo pri izboru snovi na nekatere posebne dogodke. (Sv. Miklavž, Božič, Velika noč, cesarjev imendan, prvi sneg itd. itd.), ki segajo globoko v duševno življenje otrok.

Tretji del prinaša učno snov do 8. šolskega tedna. Najprej se nuja vedno snov, potem primerne povesti in pesni. Uporabljena je deloma najnovejša literatura. A predaleč bi me vedlo, ko bi tudi ta del natančneje opazoval. Ko izide drugi del knjige, bo pač sodba laglja in bolj na mestu. Pisatelju se mora pustiti prosta roka. Saj sam opozarja na delo, umotvor

¹ Nekoliko pikra sodba o naših «reformatorjih» risarskega pouka ni popolnoma upravičena. Imamo poskuse v tem obziru, ki so avtorom v čast. Op. pis.

mora ostati njegova osebna last. Kako škodljivo vpliva sugestija poklicanih in nepoklicanih kritikov na delo, o tem priča n. pr. Glaserjeva Slovstvena zgodovina.

Jezik knjige je lep, način izraževanja topel, kakor smo ga navajeni v Majcenovih spisih. Za Hrvatske izraze «donekle», «ureš» je menda odgovoren gospod dr. Ilešič. Vendar tega ne štejemo učenjaku v zlo. Zbližanje hrvatskega in slovenskega jezika zasluđuje hvalo in nasledovanje, zlasti tam, kjer moramo slovensko kovanko nadomestiti s pristnim narodnim hrvatskim izrazom.

Nekje sem čital, da je drugo delo težje spisati nego prvo. Gospod pisatelj je sedaj popolnoma uspel v kratkem času z drugim delom. Želimo si še več njegovih spisov, škoda, da je molčal tako dolgo.

Tudi temu delu se pozna, da je nastalo po globokem shvatanju in izčrpanju teorije v živi praksi. Zato ima takšne poteze, ki je omilijo vsakemu bralcu. Spoznavamo, da nam govori, da nas poučuje mož, ki kaj zna. Vidi se, da je pisatelj obdeloval predmet z ljubeznijo.

2. Učne slike k ljudskošolskim berilom.

(Dalje prihodnjič.)

ŠOLSTVO V TUJINI.

Šolstvo v Budimpešti.

Mesto Budimpešta vzdržuje na lastne stroške 2 realki, 3 višje trgovske šole, 2 višji dekliški šoli, 1 šolo za obrtno risanje, 10 meščanskih šol, 14 meščanskih dekliških šol, 84 ljudskih šol, 4 sirotišne ljudske šole, 7 trgovskih šol za odrasle deklice, 6 trgovskih šol za vajence, 39 obrtnih šol za vajence, 2 gospodarski šoli, 15 gospodinjskih šol, 7 šol za gospodarstvo in gospodinjstvo obenem in 60 otroških zabavišč. V teh šolah deluje nad 2000 učiteljev. Mesto hoče povzdigniti svoje šolstvo nad navadno mero; zato ima svojega šolskega nadzornika z 10 pomočniki-ravnatelji, ki ne poučujejo. Za vsak izpit po maturi in po izpitu učne usposobljenosti dobi učitelj večjo plačo. Pouk je nerazdeljen; popoldne je samo telovadba, plavanje, slöjd. predstave s skioptikomom, poset Uranie, šolski izleti in koncerti za mladino, obisk muzeja, galerije, zverinjaka, menađerije, botaniškega vrta. Sobe v novejših šolah so krasne, slikane, do dva metra visoko obložene z deskami, nekatere sobe tudi z majoliko. Po hodnikih in sobah se nahajajo primerni napisi. Zanimiva je izložba risb modernega smera. Riše se od 1. razreda naprej po naravi, z barvami; rišejo se predmeti iz učenčeve okolice, ilustrirajo se basni, doživljaji, prizori z ulice, ornamenti. V 5. in 6. razredu so se risale naloge, a snov se je takoj tudi ilustrirala.

Učiteljske plače so tele: ravnatelj meščanske šole 3400 K plače, 1000 K stanarine, 400 K poslovne doklade, 340 K kvinkvenijev. Ravnatelj

ljudske šole 2800 K plače, 840 K stanarine, 200 K poslovne doklade, 280 K kvinkvenijev. Učitelj meščanske šole I. razreda 3000 K plače, 840 K stanarine; II. razreda 2400 K plače, 720 K stanarine; III. razreda 2000 K plače, 600 K stanarine. Učitelj ljudske šole I. razreda 2200 K plače, 220 K doklade; II. razreda 1600 K plače, 480 K stanarine; III. razreda 1200 K plače, 400 K stanarine. — Učitelji ljudskih šol torej tudi nimajo ravno preveč dohodkov. Sploh pa smo navajeni, da Madžari svetu marsikaj slikajo drugače, kakor je v resnici.

Japonsko šolstvo.

Japan ima 5 vseučilišč, namreč 2 državni, 3 zasebne, med temi eno za ženske. Ljudska šola je brezplačna in obvezna, analfabetov skoro niti ni. 3 1/2 milijona učencev pohaja 27.015 državnih in 600 privatnih ljudskih šol, v katerih uči 84.000 učiteljev. Ljudska šola ima 4 razrede. Iz nje se more stopiti v kakšno višjo šolo, in še v pripravljalno akademijo in končno v vseučilišče, kjer traja pouk 6 let. Pouk je brezplačen. Japan ima 130 državnih in 40 privatnih deških gimnazijev, 20 državnih in 40 privatnih dekliških višjih šol, 72 tehnik, 125 državnih in 15 privatnih obrtnih industrijalnih šol, 120 strokovnih šol (za glasbo, poljedelstvo, vojništvo in trgovino) ter 47 učiteljišč. Učiteljski muzej nadkriljuje malone vse evropske zavode te vrste. Sredi krasnih nasadov v eni izmed najlepših ulic v Tokiju se nahajajo muzealna poslopja. Tu se nahaja biblioteka, čitalnica in vse šole od zabavišča do univerze. Izložene predmete more vsakdo uporabljati za naukovno svrhu, če mu to dovoli uprava.

Razgled.

Listek.

Svatopluk Čech. Narod češki, najsrečnejši del slovanskega naroda, slavil je v zadnjih dneh februarja meseca šestdesetletnico svojega največjega pisatelja, enega največjih genijev Slovanstva, Svatopluka Čecha. Vsa češka zemlja se je klanjala velikemu svojemu sinu. Vsi sloji, vse stranke so se zedinile v mogočnem slavospevu nesmrtnemu pesniku, «človeka z zlatim srcem», najudanejšemu sinu češkega naroda, velikemu mislecu, poosebljenemu idealu Slovanstva in obenem najveljavnejšemu glasniku slovanske ideje. Od Šumave do Tatre se je oril navdušenja polni klic «Slava Čechu». In slovanski bratje onstran in tostran Tatre so ponavljali ta klic, in vesoljno Slovanstvo je deležno zavesti, da je ta duševni velikan sin Slavije, in da danes svet malo duhov premore, ki bi se dali postaviti na isto veljavno stopnjo. Svatopluk Čech ni samo ponos

severnih bratov ob Voltavi in Moravi. Svatopluk Čech je dika vsega Slovanstva, Svatopluk Čech je tudi naš ponos, naša slava! Pesnik se je porodil dne 21. februarja l. 1846 v Osredku pri Beneševem. Po skrbni domači vzgoji in po marljivem poučevanju gimnazijskih naukov je dospel v praško vseučilišče. Študiral je pravo, a po dovršenih naukih se je posvetil popolnoma pisateljevanju. Njegova dela so biseri ne samo češke, ampak svetovne literature. V zadnjih osmih letih je uredil vse svoje spise. Založnik Topič v Pragi jih je izdal v dvajsetih zvezkih. Spisi so poetiški in prozaiški, povesti, potopisi, črtice. Navedem naj glavne spise po vrsti, kakor jih najdem v omenjenem izdanju, katero bom smatral vedno kot največji zaklad svoje knjižice: Druhý květ, Lešetinský kovař, Petrklíč, Hanuman, Vzpomínky z cest a života, Václav z Michalovic, Evropa, Anděl, Václav Živsa, Slavie, Výlety pana Broučka, Ve stínu lípy, Jitřní písně, nové písně, Z potulek, Kallobiotika na cestách, Dagmar, Adamité, Jestřab contra Hrdlička, Výlet do Chorvátska, První starosti, Hovor listí, Sláva, Písně otroka, Modlitby k Neznámému, Sekáči, Snih, Zpěvník Jana Buriana, Kratochvilná historie o ptáku Velikanu Velikánoviči, O čarovném pavouku itd. itd. Njegova plodovitost ni bila na škodo vsebini njegovih del. Predaleč bi nas vedlo, ko bi hoteli četudi v najenostavnejših obrisih karakterizirati te bisere češkega slovstva. Bodi le omenjeno, da se smatra kot njegovo najboljšo delo v prvi vrsti «Písně otroka», v drugi vrsti «Lešetinský kovař». V prvem delu se slika življenje sužnjev. Sotrpin jim poje pesmi, v katerih se izrazujejo stotere muke nesvobodnega naroda. To delo je doživelo v treh letih šestindvajset izdaj. Sužnji so čitali te pesmi z bolestjo v srcu; grozna muka spoznanega trpljenja in sveta navdušenost za božanstveno delo se ti vojskujeta v srcu, ko čitaš, rob, te pesni. In vračaš se h knjigi iznova in vedno iznova, dokler se ti ne vtisnejo nesmrtni verzi v krvavečo dušo. — «Lešetinský kovař» slika boj obrti s kapitalom. Oče — kovač umre v tem boju, njegova hčerka in pomočnik Václav najdeta srečo v tujini. Takšnih verzov kakor v tem delu nisem našel v nobeni knjigi, kar sem jih doslej čital v marsikaterem jeziku. — Proza Čechova je ideal, katerega se zaman trudijo doseči njegovi učenci. In s tem bodi rečeno vse. Njegova dela so prevedena v vse svetovne jezike. Tudi Slovenci imamo nekoliko prozaiških del njegovih v prevodu. A želeli bi bilo, da se loti najboljša roka v Slovincih njegovih prvih in glavnih del, da se bodo tudi v Slovincih pele pesni roba, ko nam bode srce prepolno vpricho žalostne usode našega naroda... Čechova dela se čitajo v češkem narodu v vsaki, tudi poslednji vasi. Ko bi češki narod ne imel drugih knjig ko Čechovih spisov, bilo bi to dovolj vredno, da se učimo češčine, samo da moramo čitati to krasoto v originalu. Danes gojimo s češkim narodom tudi mi, slovenski učitelji, željo, da Bog ohrani še mnogo let severnim bratom narodnega buditelja, pesnika narodnega trpljenja, miljenca, ljubimca čeških src, diko, ponos Slovanstva. In tudi mi zedinimo z milijoni glasov svoj navdušeni klic: Slava Tebi, nesmrtni pesnik, največji genij sodobnega Slovanstva. Naj tvoja zvezda še dolgo žari na Slovanskem nebu, naj nam sveti tolažilno v sedanjo noč, naj nam kaže pot k srečni bodočnosti.

Dragotin Svoboda.

Pedagoški paberki.

Proti konzervativnosti gimnazij piše pisatelj Ladislav Kunte v «Času». Pravi, da gimnazija ubija značajnost. Učenci morajo izgubiti veselje do lastnega dela in se tako silijo, da začno hoditi po nenravnih potih. Gimnazija nuja učencem le znanje minulosti. Sedanjost je izključena iz tega zavoda. Pestuje se stara literatura, novi slovstveni pojavi ne smejo v gimnazijo. Tudi z bodočnostjo se ne računa. Edini pogled v bodočnost je dan, ki se pričakuje s strahom in z zdvojnostjo: dan, ko se razdelijo spričevala.

Pravo učencev. Pod tem naslovom je priobčil R. Třidvorstý v «Poslu z Budče» članek, v katerem pravi, da se otrok prisili pohajati šolo proti človeškemu pravu. Zato pa ima učenec pravico do poštene vzgoje v šoli in do tega, da se v šoli ne muči. «Kadarkoli se hočeš, učitelj moj, razjeziti, kadar hočeš ponižati otroka z nizkim imenom ali ga celo udariti, poglej mu v oči in čitaj protest, ki se pojavlja v podobi solze, straha, kljuovalnosti, in odloži palico. Tu govori pravo otrok — spoštuj jo; saj zahtevaš, da bi drugi spoštovali tudi tvoja prava!»

Fonograf v šoli. V ameriških Scranton School of Correspondence se uči že 20.000 učencev francoski, angleški, nemški, španski in laški s pomočjo fonografov, ki neprestano ponavljajo iste lekcije in jih prednašajo učencem. Ta pouk baje posebno ugaja nervoznim in pozabljivim ljudem, ki ne morajo pamteti izgovora.

Pomožne šole za slabo nadarjene otroke. Nemški listi prinašajo članke, v katerih zahtevajo pedagogi še nadaljevalnih šol za one učence, ki so zapustili šolo za slabo nadarjene. Tako bi se poskrbelo za boljšo naobrazbo teh siromakov. Najbrže pa se takšni zavodi vsled pomanjkanja materialnih sredstev ne bodo mogli takoj uvesti.

Mladi zločinci. Na poslednjem pravdniskem kongresu v Nemcih je zagovarjal upravitelj kaznilnice Klein predlog, naj se določi kot začetek kaznivosti 14 starostno leto mesto 12., kajti 12 do 13 letni otroci so navadno telesno in duševno nezreli in so še obvezani, pohajati ljudsko šolo, in je zelo kočljivo, da se takšen mladi kaznjenc zopet vrne v ljudsko šolo.

Šolske počitnice na Pruskem. Poslednja ministrska naredba določa, da trajajo počitnice na ljudskih šolah 10 dni ob Božiču, 12 dni ob Veliki noči. 6 dni ob koncu semestra in 42 dni med dvema šolskima letoma, skupaj toraj 70 dni razen nedelj in praznikov. Druge počitnice, kakor ob božjih potih, in sejmih se morajo všteti v celotno število 70 prostih dni.

Proti šolskim darilom, se oglašajo francoski pedagogi. Priporočajo, da se denar, ki je določen za nakupovanje knjig in drugih šolskih daril za pridne učence, uporabi za ustanovo ferialnih kolonij.

Vrednost plakatov v ljudski šoli. Do zanimivega zaključka je prišel W. Dierks v Herfordu po svojih opazovanjih. V Neue Westdeutsche Lehrerzeitung se je že prej enkrat boril proti zlorabi plakatov v ljudski šoli, proti takozvani «Plakatpädagogik». V neki šoli je visel plakat z 39 stavki, ki so priporočali varstvo živali, učili, kako je treba postopati s težno živino, s ptiči, z drobnimi živali v gozdu in na polju itd. Dierks je ukazal 127 učencem te šole napisati nekaj o tem, kar so si zapomnili, ko so prečitali omenjeni plakat, ki je visel v šoli že leta in leta. Učenci so napisali samo 13% podatkov.

Kronika.

Patrijarh Srbov, Georgij Branković je praznoval nedavno petdesetletnico svojega delovanja kot duhovnik. Ob tej priliki našteva «Novi Vaspitač» vse zasluge, ki si jih je patriarh pridobil za razvoj srbskega šolstva. Tako je pomagal osnovati ustanove za učiteljske učiteljske, zgradil je ob svojem trošku učiteljske v Somboru, istotako par ljudskih šol v srbskih mestih, daroval 20.000 K za «Zaklad sv. Save», ki podpira srbske šole, plačal stanarino za srbsko višjo dekliško šolo in plačal troške za izdavanje srbskih šolskih učbenikov. Takšnemu vzornemu rodoljubu in prijatelju mladine kličemo i mi: «Na mnogaja ljeta!»

4489 naročnikov ima «Vestnik», organ moravskega češkega učiteljskega društva. Posvečen je večinoma stanovski organizaciji in stremljenju po boljši učiteljski bodočnosti. Članki se odlikujejo po jedrnatosti in odločnosti.

Pevsko društvo moravskih učiteljev, ki je na Dunaju zelo toliko hvale in priznanja, pripravlja veliko umetniško potovanje po Nemškem. Uporabile se bodo v ta namen velikonočne počitnice.

Žeja češkega učiteljstva po samonaobrazbi se kaže zlasti v velikem številu tečajev, ki se ob počitnicah, tudi o Veliki noči, o Binkoštih, o Božiču prirede po češkem ozemlju. Zlasti risarskih tečajev je mnogo. Sedaj se pripravlja v Pragi velik tečaj za pouk v materinščini. Predavajo priznani učitelji, večkrat pa tudi strokovni učitelji in celo profesorji vseučilišča.

Češko dijaštvo za prostost učiteljev. Župnik Dostal je denunciral profesorja Juda radi nekega svobodomiselnega članka. Zaraditega je nastalo po vsej češki zemlji med inteligenco živo gibanje. Protestovali so profesorji, učitelji, končno tudi vseučiliščniki. Na protestnem shodu poslednjih je govoril prof. Masaryk. Sprejele so se tri rezolucije: 1. obsoja se denunciacija Dostalova, 2. zahteva se, da se učiteljstvu vseh šol zagotovi ista svoboda v izražanju, kakor jih imajo vsi drugi občani, 3. zahteva se odstranitev verskega pouka iz ljudskih šol, torej brezkonfesionalna šola, in ločenje teološke fakultete od vseučilišča.

Prve češke profesorice. Dne 11. januarja t. l. imenoval je minister za uk učiteljici na ženskem liceju v Brnu, gospodični Heleno Tuskanyjevo in Boženo Jirankovo profesoricam. To sta prvi slovanski profesorici v Avstriji.

Redka svečanost. Koncem minulega leta je slavil v Krakovu jubilej 55 letnega pedagoškega delovanja, ravnatelj ženske gimnazije in šolski svetnik. Slavljenec ima nevenljivih zaslug za razvoj poljskega šolstva v Galiciji. Njegovih pedagoških del, ki se odlikujejo po krasni vsebini, je nebroj. Zlasti se je trudil za žensko naobrazbo izhajajoč s stališča, da je ženska dobro vzgojena in naobrazena, prvi pogoj k boljši bodočnosti narodov. Pri slavnosti so mu izražale zahvalo poljske žene. V lastni zahvali je dejal slavljenec, da ga je na delovanje vzbodbujalo vselej samo eno čustvo: gorka ljubezen do mladine — najlepša lastnost, ki more venčati čelo učitelju.

† **Jan Woldrich.** Dne 3. februarja t. l. umrl je v Pragi profesor geologije in paleontologije v starosti 71 let. Znan je bil po svojih učbenikih iz prirodne vede.

Dunajska učiteljska akademija. Mestni pedagogij na Dunaju se imenuje sedaj učiteljska akademija. Kakšen duh bode vel v teh sobanah sedaj, je vidno iz tega, da ob otvoritvi niso niti omenili imen nekdanjih ravnateljev in organizatorjev pedagogija, dr. Dittesa in dr. Hannaka, četudi se je v posebni razpravi orisal nastanek zavoda. — Dittesovi protivniki so želi bogato hvalo. Za veroučitelja akademije je imenovan zloglasni P. Stauracz, avtor še bolj zloglasne brošure «Dr. Dittes und sein Generalstab».

Nemška lokavost. V Vyškovu na Moravskem bistvujeta nemška in češka meščanska šola. Neki oče je začetkom t. l. pripeljal sina, ki ni znal nemški, v češko meščansko šolo. Pri sprejemnem izpitu je propadel, ker ni imel absolutno nobenega znanja. Pripomnimo, da je bilo treba reklame za novoustanovljeno češko meščansko šolo, in deček bi se bil gotovo sprejel, da je bil vsaj deloma pripravljen. Nemška meščanska šola, čije ravnatelj je tudi c. kr. okrajni šolski nadzornik, je dečka sprejela brez ugovora, četudi ni znal besedice nemški. Nemška lokavost, nemška uveličavna pedagogika.

Bolnišnice v gozdu. Mesto Berlin je sklenilo zgraditi po vzorcu gozdne šole v Charlottenburgu gozdne bolnišnice za zbolele učence. V te bolnišnice se bodo sprejeli otroci čez zimo. Ko bodo ozdraveli, se bodo zopet oddali učilnicam. — Tako se ustanovljajo vedno novi humanitarni zavodi. Zlati vek otrok se približuje.

Posnemanja vredno. Občini Dubravka pri Polznju in Zarazice pri Veselem n. M. sta odpravili šolnino in sklenili, obskrbovati vse učence brezplačno z učili in šolskimi potrebščinami.

Učitelj ljudske šole postal deželni šolski nadzornik. Nekdanji ljudski učitelj Pavel Orešković v Zagrebu postal je deželni šolski nadzornik. Pri nas je treba še vedno akademiškega duha za takšno mesto.

Pisarjenje učiteljev pri okrajnem šolskem svetu. Češka Zaveza učiteljskih društev je dosegla, da je c. kr. deželni šolski svet prepovedal uporabo učiteljev za pisarjenje pri okrajnem šolskem svetu. Zato se zviša pavšal pri okrajnih glavarstvih in pisaril bode za šolski svet poseben pisar. Nadzorniki bodo samo koncipirali.

Gledališče za otroke so osnovali po inicijativi učitelja M. Sretenovića v Belgradu. Predstavljali bodo učenci in učenke različne zgodovinske igre in druge vzgojne igre.

Učitelj častni doktor. Univerza v Curihu je imenovala učitelja ljudske šole K. Hausra v Winterthuru častnim doktorjem filozofije za znamenita njegova zgodovinska raziskavanja.

Francoski pravopis je silno težek. Učenec se ga v ljudski šoli skoro ne more naučiti. Zato se je že večkrat poskušalo, spremeniti francoski pravopis in ga nadomestiti z enostavnim pisanjem. Imenovana je sedaj z ministrsko naredbo nova komisija za revizijo tega vprašanja. Ker so člani te komisije večinoma učitelji (4 člani od 6. dva sta akademika), upati je, da se reši to kočljivo vprašanje srečneje.

Tajna kvalifikacija se odpravi na Francoskem. Želeti je, da bi se kmalu pokazala v vsem kulturnem svetu.

Odpravljeni izpiti. Minister za prosveto na Rumunskem je izdal naredbo, s katero se odpravljajo izpiti koncem šolskega leta na vseh ljudskih in srednjih šolah. V naredbi se motivira ta odprava s tem, da so izpiti zelo draga stvar, ki povzročata mnogo živčnih bolezni in je zvezana s preneumnimi ceremonijami.

